

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Anna Žižková

TRESTNÍ ODPOVĚDNOST PRÁVNICKÝCH OSOB

Criminal liability of legal entities

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce: 4. 11. 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 9. 11. 2015

Anna Žižková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu prof. JUDr. Jiřímu Jelínkovi, CSc. za cenné rady a připomínky, které mi poskytl při psaní diplomové práce.

Obsah

Úvod.....	1
1. Pojem právnické osoby.....	3
2. Postup přijímání zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim v České republice.....	6
2.1. Legislativní snahy o zavedení trestní odpovědnosti právnických osob – 2004....	7
2.2. Legislativní snahy o zavedení správní odpovědnosti právnických osob – 2009...	8
2.3. Zavedení trestní odpovědnosti právnických osob – 2011.....	9
2.3.1. Legisvakance.....	13
3. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.....	15
3.1. Struktura zákona.....	15
3.2. Nové zásady v trestním právu.....	16
3.3. Přívlastky trestní odpovědnosti právnických osob.....	18
3.3.1. Pravá trestní odpovědnost právnických osob.....	18
3.3.2. Odvozená trestní odpovědnost právnických osob.....	19
3.3.3. Souběžná a nezávislá trestní odpovědnost právnických osob.....	19
3.4. Novelizace zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.....	20
4. Základní instituty trestní odpovědnosti právnických osob.....	23
4.1. Působnost zákona o trestní odpovědnosti právnických osob.....	23
4.1.1. Časová působnost.....	23
4.1.2. Místní působnost.....	25
4.1.2.1. Teritorialita.....	25
4.1.2.2. Personalita.....	29
4.1.2.3. Univerzalita.....	29
4.1.2.4. Působnost stanovená mezinárodní smlouvou.....	31
4.1.3. Osobní působnost.....	31
4.1.3.1. Česká republika jako stát.....	32
4.1.3.2. Územně samosprávné celky při výkonu veřejné moci.....	34
4.1.4. Věcná působnost.....	36
4.2. Přičitatelnost trestného činu právnické osobě.....	41
4.2.1. Koncepce přičitatelnosti.....	41

4.2.2. Podmínky přičitatelnosti.....	43
4.2.3. Přičitatelnost jednání neznámé osoby.....	50
4.2.4. Zvláštní případy přičitatelnosti.....	51
4.3. Přechod trestní odpovědnosti právnické osoby na jejího právního nástupce.....	53
5. Budoucnost zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.....	58
Závěr.....	62
Použitá literatura.....	64
Seznam použitých zkratk, klíčová slova.....	70
Resumé.....	71
Resume.....	72

Úvod

Trestní odpovědnost právnických osob je v zemích angloamerického typu právní kultury již tradičním institutem, zatímco v zemích kontinentálního typu právní kultury jde o relativně novou problematiku. Postupem času, kdy byla trestní odpovědnost právnických osob zaváděna zeměmi celé Evropy, zůstávala Česká republika (dále také „ČR“) jedním z posledních členských států Evropské unie (dále také „EU“), které neměly vyřešený způsob deliktů odpovědnosti právnických osob. Pod tlakem mezinárodních závazků byla i Česká republika donucena k řešení tohoto problému. Po zvážení různých modelů odpovědnosti právnických osob, byl nakonec vybrán model pravé trestní odpovědnosti právnických osob, který byl zaveden zákonem č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále také „ZTOPO“ či „zákon o trestní odpovědnosti právnických osob“ či „Zákon“).

Trestní odpovědnost právnických osob je považována za velice kontroverzní problém, jelikož kontinentálnímu typu právní kultury, který vládne v Evropě, je vlastní princip individuální trestní odpovědnosti fyzické osoby. Tento princip se však zavedením trestní odpovědnosti právnických osob narušuje. Na sílící roli a vliv právnických osob ve společnosti však bylo nezbytně nutné reagovat a svým způsobem ustoupit od tradice výhradně individuální trestní odpovědnosti. Většina Evropské unie včetně České republiky tak učinila a zvolila model pravé či nepravé trestní odpovědnosti právnických osob.

Cílem této práce je komplexní analýza zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, provedení rozboru jeho stěžejních ustanovení a také vymezení ustanovení, která jsou považována za problematická, společně s návrhy na jejich změnu a další zdokonalení současné právní úpravy.

První kapitola bude věnována samotnému pojmu právnické osoby, který je třeba pro účely trestního práva vymežit, jelikož zákon o trestní odpovědnosti právnických osob právnickou osobu sám nedefinuje. Nezbyvá tedy než se pro vymezení právnické osoby obrátit k soukromému právu.

Druhá kapitola bude pojednávat o událostech, které předcházely přijetí zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, o neúspěšné snaze o přijetí

tohoto zákona v roce 2004, o zvažování možných modelů deliktní odpovědnosti právnických osob a o argumentech pro přijetí a proti přijetí, které zaznívaly během projednávání zákona v obou komorách Parlamentu České republiky.

Třetí kapitola bude zaměřena na samotný Zákon, jeho strukturu a nové zásady, které byly jeho prostřednictvím zavedeny do českého trestního práva. Jedná se o zásadu souběžné a nezávislé trestní odpovědnosti fyzické osoby a právnické osoby a také zásadu přechodu trestní odpovědnosti právnické osoby na jejího právního nástupce. Dále se po dohodě s vedoucím diplomové práce zaměřím na přívlasky, které má v České republice zavedená pravá trestní odpovědnost právnických osob.

Čtvrtá a stěžejní kapitola bude věnována základním institutům trestní odpovědnosti právnických osob. Bude řeč o působnosti Zákona jak časové, tak místní, dále osobní, u níž bude třeba zmínit právnické osoby, na něž se Zákon nevztahuje. Nebude možné vynechat ani věcnou působnost, která je odlišná od věcné působnosti zákona č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále také „TZ“), jenž se aplikuje na osoby fyzické. Dále se zaměřím na přičitatelnost trestného činu právnické osobě, na jejímž základě se přičítají právnické osobě jednání osob fyzických vymezených v Zákoně, a na přechod trestní odpovědnosti právnické osoby na jejího právního nástupce, který je zcela novým institutem v trestním právu, zcela cizím trestní odpovědnosti osob fyzických.

Pátá a poslední kapitola se bude zabývat budoucností zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, která se zračí jak v projednávaném návrhu zákona v současnosti vedeném jako sněmovní tisk č. 304, kterým se mění zákon o trestní odpovědnosti právnických osob, tak v jednotlivých podnětech z řad odborníků k novelizaci problémových ustanovení zákona o trestní odpovědnosti právnických osob.

1. Pojem právnické osoby

Chceme-li se zabývat trestní odpovědností právnických osob, je na místě nejprve vymezit samotnou podstatu pojmu „právnická osoba“.

Právnickou osobu lze definovat buďto negativně, tedy že se jedná o osobu odlišnou od osoby fyzické, anebo pozitivně, což činí ustanovení § 20 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále také „ObčZ“), které říká, že právnická osoba je organizovaný útvar, o němž zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost zákon uzná.

Teorie týkající se právnické osoby lze shrnout do tří základních skupin, a to teorie fikce, teorie reality a kompromisní teorie. Teorie fikce zastává názor, že pouze fyzická osoba je přirozená, zatímco k funkčnosti právnických osob je třeba různých právních konstrukcí, které právnické osoby personifikují. Teorie reality tvrdí, že jisté útvary se vytváří samostatně a také reálně existují a právo je pouze uznává za osoby právnické bez jakýchkoli zásahů do jejich struktury. Kompromisní teorie zahrnuje více teorií, jejichž společným cílem je vytvoření řešení zohledňujícího již uvedené teorie. Jednou z kompromisních teorií je například teorie přenesené reality, která říká, že poté, co právnická osoba vznikne na základě právní normy, již reálně existuje. Tradicí českého práva je vycházet z teorie fikce, která však vzhledem k § 20 odst. 1 ObčZ není přijímána bezvýhradně. Toto již výše popsané ustanovení říká, že právnickou osobou je nejen ta, o níž to stanoví zákon, ale i ta, jejíž právní osobnost zákon uzná.

Právnická osoba může existovat v různých formách, ale vždy je třeba, aby splňovala určité znaky. Za nejdůležitější znak je považována právní osobnost, která je vymezena v ustanovení § 15 odst. 1 ObčZ jako způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti. Dalším potřebným znakem je způsobilost k právnímu jednání a deliktní způsobilost. Dále je nezbytná majetková autonomie, která vyjadřuje majetkovou nezávislost právnické osoby, kdy má právnická osoba vlastní majetek oddělený od majetku členů, zakladatelů či jiných osob. Mezi znaky právnické osoby patří též požadavek na organizované uspořádání nebo účel právnické osoby.

Právnícká osoba, aby byla rozpoznatelná od jiné takové osoby, musí mít vyjádřeny identifikační znaky, kterými jsou název a sídlo a dále musí být zapsána do veřejného rejstříku.¹

Jak se uvádí v důvodové zprávě k zákonu o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, „obsahuje definici právnické osoby řada rámcových rozhodnutí EU i směrnic ES, přičemž právnickou osobu shodně definují jako jakýkoliv subjekt, který je právnickou osobou podle příslušného vnitrostátního práva, s výjimkou států nebo jiných veřejnoprávních subjektů při výkonu veřejné moci a veřejných mezinárodních organizací.“² Samotný zákon o trestní odpovědnosti právnických osob v § 6 z trestní odpovědnosti právnických osob vyjímá Českou republiku a územní samosprávné celky při výkonu veřejné moci, avšak jejich majetková účast na jiné právnické osobě nevyklučuje trestní odpovědnost takové právnické osoby dle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Postup dle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob není dovolen ani proti cizím státům a mezinárodním organizacím. V jistých případech však tento Zákon lze užít na zahraniční právnické osoby, přičemž není určující, zda příslušná zahraniční úprava označuje kolektivní subjekt za právnickou osobu nebo užívá jiného označení. Uvažuje-li se o aplikaci zákona o trestní odpovědnosti právnických osob na cizí kolektivní subjekt, „je třeba vyjít z toho, zda má právní subjektivitu, respektive mu ji příslušný zahraniční zákon přiznává, což je rozhodující okolnost pro stanovení, zda se z hlediska našeho právního řádu jedná o „právnickou osobu“ ve smyslu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, neboť jen tak je takový kolektivní subjekt ve srovnatelném postavení jako česká právnická osoba.“³ Právní subjektivita přiznaná na základě zákona ve státě sídla subjektu je tedy rozhodujícím faktorem pro případnou trestní odpovědnost dle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a nestačí pouhé označení pojmem „právnická osoba“.

Pro trestní odpovědnost právnické osoby není dle ustanovení § 8 odst. 4 písm. b) ZTOPO rozhodné, zda je platná či neplatná. Aby se na právnickou osobu tento zákon

¹ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 263 – 273.

² Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2011. VI. volební období. Tisk 285 – Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Důvodová zpráva, s. 34. Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=285&ct1=0> (13. 5. 2015).

³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 59 – 60.

vztahoval, musí mít na území České republiky sídlo, podnik, organizační složku, majetek nebo musí na území ČR vykonávat činnost. Na zahraniční právnické osoby se zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim aplikuje pouze v případě, že jsou splněny podmínky stanovené v § 4 ZTOPO. Dále se na právnické osoby Zákon aplikuje v případě, kdy to stanoví mezinárodní smlouva.⁴

⁴ ŠÁMAL, P. a kol. Op. cit. s. 59 – 60.

2. Postup přijímání zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim v České republice

Úvahy o zavedení trestní odpovědnosti právnických osob v České republice trvaly více jak 10 let a vyvrcholily přijetím zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

Jelikož otázka zavedení trestní odpovědnosti byla vnímána jako kontroverzní a problematická, ustanovil v roce 2000 v souvislosti s probíhající rekodifikací trestního práva tehdejší ministr spravedlnosti ČR JUDr. Otakar Motejl specializovanou komisi, která měla zhodnotit možnost zavedení trestní odpovědnosti právnických osob do českého právního řádu. O kontroverznosti této problematiky svědčil i fakt, že komise nedošla dle své závěrečné zprávy⁵ ke shodnému závěru v hlavní otázce, tedy zda je zavedení trestní odpovědnosti právnických osob vůbec vhodné a žádoucí.

Komise vyhodnotila, které mezinárodní dokumenty obsahují požadavek na zavedení deliktů odpovědnosti právnických osob a jejich sankcionování a seznala, že: „žádný v současné době platný mezinárodní, resp. supranacionální právní dokument nezavazuje Českou republiku k tomu, aby zavedla (pravou) trestní odpovědnost právnických osob.“⁶ Komisi byly vymezeny četné kriminálně politické důvody pro zavedení trestní odpovědnosti právnických osob, ale i mnohé důvody proti. I přes toto vymezení nebylo dosaženo konsensu v odpovědi na otázku, zda kriminálně politické důvody postačují k rozhodnutí o nezbytnosti prosazení zavedení trestní odpovědnosti právnických osob. Shoda nastala v případě problematiky souběhu trestní odpovědnosti právnické osoby a fyzické osoby, kdy byla doporučena, po vzoru většiny zahraničních úprav, paralelní trestní odpovědnost právnické osoby a fyzické osoby za tentýž skutek. Komise zdůraznila, že by měl být zachován princip zavinění pro trestní odpovědnost právnických osob a došla ke dvěma možným závěrům. „Závěr 1: Model trestní odpovědnosti lze při reformě českého trestního práva i nadále sledovat jako jednu z možných variant řešení. Závěr 2: Rovnocenného kriminálně politického cíle lze

⁵ MUSIL, J.; PRÁŠKOVÁ, H., FALDYNA, F. Úvahy o trestní odpovědnosti právnických osob de lege ferenda. *Trestní právo*. 2001, č. 3, s. 6 – 17.

⁶ MUSIL, J., PRÁŠKOVÁ, H., FALDYNA, F. Op. cit., s. 7.

dosáhnout též správním trestáním právnických osob. Jeho dosavadní právní úprava je však velmi nedokonalá a naléhavě vyžaduje zdokonalení.“⁷

2.1. Legislativní snahy o zavedení trestní odpovědnosti právnických osob – 2004

Nesourodost v názorech týkajících se zavedení trestní odpovědnosti právnických osob nebránila tomu, aby byl v roce 2004 Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR (dále také „Poslanecká sněmovna“) předložen vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.⁸

Během prvního čtení v Poslanecké sněmovně převládaly vůči návrhu zákona spíše záporné ohlasy. Především bylo tvrzeno, že výčet skutkových podstat trestných činů, vyjmenovaných v ustanovení § 4 vládního návrhu zákona, dalece převyšuje jakékoli požadavky ze strany EU na sankcionování nežádoucího jednání právnických osob. Nejenže byl výčet trestných činů početně přemrštěný, ale dokonce se v něm objevovaly z pohledu poslanců zcela absurdní trestné činy, kterých se dle jejich názoru právnické osoby nikdy nebudou moci dopustit. Jednalo se například o znásilnění, sexuální nátlak či pohlavní zneužívání. Další vytýkanou skutečností byla absence ochrany práv třetích osob, které jsou s právnickou osobou majetkově či jinak spjaty, ale nijak se na trestné činnosti právnické osoby nepodílely. Neposledním kritizovaným bodem byl výčet právnických osob vyloučených z odpovědnosti za trestné činy, který byl považován za nedokonalý a zavádějící dvojí režim a nerovnost. Přes negativní ohlasy se objevily i názory zastávající se možnosti zavedení trestní odpovědnosti právnických osob a právě jimi bylo navrhováno projednání návrhu zákona ve druhém čtení i přes jeho spornost. Dle těchto hlasů se jednalo o závažnou otázku. V trestním právu dle nich nelze za každou cenu lpět na konzervativních myšlenkách a také se nelze uzavírat se před novými problematikami. Kvůli převažujícím odpůrcům, kteří úpravu trestní odpovědnosti právnických osob považovali za nadbytečnou nebo dokonce

⁷ MUSIL, J., PRÁŠKOVÁ, H., FALDYNA, F. Op. cit., s. 15.

⁸ Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2004. IV. volební období. Tisk 745 – Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=745&CT1=0> (19. 5. 2015).

škodlivou, byl vládní návrh zákona zamítnut, a to 69 hlasy pro zamítnutí a 43 hlasy proti.⁹

2.2. Legislativní snahy o zavedení správní odpovědnosti právnických osob – 2009

Po neúspěšných snahách o zavedení trestní odpovědnosti právnických osob uložila vláda ČR úkolem č. 8 Koncepce boje proti organizovanému zločinu ministři vnitra do konce roku 2008 předložení věcného záměru zákona na zavedení správní odpovědnosti právnických osob za protiprávní jednání, k jejichž postihu zavazují mezinárodní úmluvy týkající se boje proti organizovanému zločinu, do právního řádu České republiky.¹⁰ Vůči tomuto záměru však byly vzneseny připomínky a bylo doporučeno zabývat se řešením odpovědnosti právnických osob spíše v rámci trestního práva. Na základě tohoto doporučení byla vypracována Analýza a mezinárodní srovnání právní úpravy problematiky odpovědnosti právnických osob za jednání, k jehož postihu zavazují mezinárodní smlouvy.¹¹ Tato analýza zmiňuje určitá negativa, která by nastala v případě zavedení správní odpovědnosti právnických osob, a to například:

- Neefektivnost mezinárodní spolupráce z důvodu právní úpravy odlišné od koncepcí užitých v ostatních členských státech EU.
- Potřeba zavedení nového správního orgánu, který by byl kompetentní k boji se závažnou kriminalitou, jejíž postih je vyžadován mezinárodními smlouvami či právními předpisy EU.
- Problém dvojího projednávání téže věci ze strany orgánů činných v trestním řízení v rámci řízení proti fyzické osobě a ze strany správních orgánů v rámci řízení proti právnické osobě. S tím související problém provádění či sdílení důkazů.

⁹ Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2004. IV. volební období. Stenoprotokol z 37. schůze konané dne 2. 11. 2004.

Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/eknih/2002ps/stenprot/037schuz/s037044.htm> (19. 5. 2015).

¹⁰ Česko. Vláda. Usnesení vlády České republiky ze dne 23. 1. 2008 č. 64 ke Koncepci boje proti organizovanému zločinu.

Dostupné z WWW: http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/web/cs?Open&2008&01-23 (23. 5. 2015).

¹¹ Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2011. VI. volební období. Tisk 285 – Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Příloha důvodové zprávy: Analýza a mezinárodní srovnání právní úpravy problematiky odpovědnosti právnických osob za jednání, k jehož postihu zavazují mezinárodní smlouvy s. 57-138.

Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=285&ct1=0> (23. 5. 2015).

- Nerovnost v právech mezi fyzickými a právníckými osobami, v případě jednání o totéž deliktu, zapříčiněná tím, že v řízení proti právnícké osobě by správní orgán prováděl úkony spočívající ve vyhledávání důkazů a objasňování skutečností, ale také by o jednání právnícké osoby rozhodoval a trestal ji, zatímco u fyzické osoby by důkazy vyhledával policejní orgán a o vině rozhodoval nestranný soud.
- Nutnost vytvoření nových skutkových podstat správních deliktů, jejichž konstrukce by byla dle předpokladů komplikovaná a jejich aplikace problematická.

Předkladatel výše zmíněné analýzy doporučil „za účelem splnění mezinárodních závazků České republiky k postihu právníckých osob za protiprávní jednání obsažená v mezinárodních smlouvách a právních předpisech EU připravit návrh zákona umožňujícího postih právníckých osob za trestné činy, pod jejichž skutkové podstaty jsou protiprávní jednání podřaditelná, přičemž sankce budou právnícké osobě ukládány trestním soudem v trestním řízení.“¹²

Tímto bylo od myšlenky správní odpovědnosti právníckých osob definitivně upuštěno a pozornost byla opětovně zaměřena na odpovědnost právníckých osob v rámci trestního práva.

2.3. Zavedení trestní odpovědnosti právníckých osob – 2011

V březnu roku 2011 byl Poslanecké sněmovně předložen nový návrh zákona o trestní odpovědnosti právníckých osob a řízení proti nim. Z důvodové zprávy k návrhu zákona¹³ i z úvodního slova tehdejšího ministra spravedlnosti České republiky JUDr. Jiřího Pospíšila,¹⁴ učiněného během prvního čtení návrhu výše zmíněného zákona, vyplývá, že k opětovnému otevření tématu trestní odpovědnosti právníckých osob vedly

¹² Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2011. VI. volební období. Tisk 285 – Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právníckých osob a řízení proti nim. Příloha důvodové zprávy: Analýza a mezinárodní srovnání právní úpravy problematiky odpovědnosti právníckých osob za jednání, k jehož postihu zavazují mezinárodní smlouvy s. 138.

Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=285&ct1=0>. (23. 5. 2015).

¹³ Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2011. VI. volební období. Tisk 285 – Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právníckých osob a řízení proti nim. Důvodová zpráva, s. 23 – 56.

Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=285&ct1=0> (12. 6. 2015).

¹⁴ Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2011. VI. volební období. Stenoprotokol z 16. schůze konané dne 10. 5. 2011.

Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/016schuz/s016244.htm#r1> (12. 6. 2015).

především mezinárodní závazky a nikoli vnitrostátní potřeba nové úpravy trestního práva.

Česká republika byla v roce 2011 vázána třemi mezinárodními smlouvami, které obsahovaly požadavek na zavedení deliktní odpovědnosti právnických osob, a to Úmluvou o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích (Paříž, 17. 12. 1997) – sdělení Ministerstva zahraničních věcí (dále také „MZV“) č. 25/2000 Sb. m. s., Trestněprávní úmluvou o korupci (Štrasburk, 27. 1. 1999, ETS no. 173) a jejím Dodatkovým protokolem (ETS no. 191) – sdělení MZV č. 70/2002 Sb. m. s., ve znění sdělení MZV č. 43/2009 Sb. m. s. a Mezinárodní úmluvou o potlačování financování terorismu (New York, 9. 12. 1999) – sdělení MZV č. 18/2006 Sb. m. s., ve znění sdělení MZV č. 9/2010 Sb. m. s.¹⁵ Také díky tomu, že Česká republika jako poslední ze všech členských států Evropské unie nezavedla odpovědnost právnických osob, hrozil jí ze strany EU postih.¹⁶ Dokumenty, kterými byla Česká republika vázána, však stále neobsahovaly požadavek na zavedení trestní odpovědnosti právnických osob, ale vzhledem k potřebě efektivní mezinárodní spolupráce by jakákoli jiná odpovědnost právnických osob nebyla vyhovující, což vyplynulo z výše zmíněné Analýzy a mezinárodního srovnání právní úpravy problematiky odpovědnosti právnických osob za jednání, k jehož postihu zavazují mezinárodní smlouvy.

Během prvního čtení návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim byla projevena nelibost ke skutečnosti, že je České republice trestní odpovědnost právnických osob vnucována zvenčí a že se o jejím zavedení vůbec uvažuje. Byly opakovány argumenty proti zavedení této odpovědnosti, které byly vyřčeny již v roce 2004. Přes nesouhlas si poslanci Poslanecké sněmovny byli vědomi faktu, který vystihl ministr spravedlnosti ČR JUDr. Jiří Pospíšil, když ve svém závěrečném slovu podotkl, že důvodem pro předložení projednávaného návrhu nebylo vnitřní přesvědčení navrhovatelů, že je potenciální zákon bezchybný a ideální, nýbrž to, že je Česká republika součástí evropského společenství a mezinárodního společenství a v zájmu státu je z těchto společenství nevybočovat. Z důvodu přesvědčení o nutnosti

¹⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 18 – 19.

¹⁶ Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2011. VI. volební období. Tisk 285 – Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Důvodová zpráva, s. 23. Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=285&ct1=0> (12. 6. 2015).

přijetí tohoto předpisu hlasovalo 148 poslanců pro přikázání věci ústavně právnímu výboru k projednání a žádný nehlasoval proti.¹⁷ Ústavně právní výbor projednal návrh zákona a usnesením doporučil Poslanecké sněmovně, aby návrh schválila.

V rámci druhého čtení byla vyzdvižena důležitost úpravy přičitatelnosti a zkonstatován fakt, že ústavně právní výbor se touto problematikou zabýval a bylo dosaženo stavu, kdy by vymezení přičitatelnosti nemělo zapříčiňovat obtíže s tím, že by bylo právnické osobě přičítáno jednání, které nesouvisí s jejími zájmy či její činností. Bylo upozorněno na skutečnost, že přestože je počet skutkových podstat v návrhu zákona nižší než v návrhu z roku 2004, neměl by být výčet skutkových podstat trestných činů moc široký. Dále bylo navrženo odstranění dvou sankcí z návrhu zákona, a to zrušení právnické osoby, kvůli dopadu na její zaměstnance a osoby s ní spojené, a také uveřejnění rozsudku, které bylo považováno za směšné a spíše symbolické sankcionování. Dokonce byl podán návrh na hlasování o zamítnutí návrhu zákona ve třetím čtení.

Ve třetím čtení bylo hlasováno o návrhu na zamítnutí návrhu zákona, který však přijat nebyl a ani návrh na odstranění dvou výše zmíněných sankcí se nesetkal s kladnou odezvou. Následně Poslanecká sněmovna vyslovila souhlas s vládním návrhem zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim se 122 hlasy pro a 25 proti.¹⁸

Poslanecká sněmovna postoupila návrh zákona Senátu Parlamentu České republiky (dále také „Senát“) a garančním výborem byl stanoven ústavně právní výbor, který doporučil Senátu schválení návrhu zákona ve znění postoupeném Poslaneckou sněmovnou. Návrh zákona byl přijímán veskrze kladně. Byla však vyjádřena lítost nad skutečností, že jsou skutkové podstaty trestných činů, jichž se může dopustit právnická osoba, taxativně vypočteny a není tedy použit model, kdy jsou právnické osoby odpovědny za všechny trestné činy uvedené v trestním zákoníku. Jelikož byl během jednání podán pouze jediný návrh, a to návrh ústavně právního výboru na schválení návrhu zákona, bylo o něm hlasováno a byl přijat 48 hlasy pro a 2 proti.¹⁹

¹⁷ Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2011. VI. volební období. Stenoprotokol z 16. schůze konané dne 10. 5. 2011.

Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/016schuz/s016244.htm#r1> (14. 6. 2015).

¹⁸ Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2011. VI. volební období. Stenoprotokol z 23. schůze konané dne 27. 9. 2011.

Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/023schuz/s023135.htm> (14. 6. 2015).

¹⁹ Parlament České republiky. Senát. 2011. VIII. funkční období. Stenozáznam z 2. dne 13. schůze konané dne 27. 10. 2011.

Zákon byl doručen prezidentovi České republiky, který jej však odmítl podepsat, společně se zákonem ze dne 27. 10. 2011, o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, a vrátil jej Poslanecké sněmovně spolu se svým zamítavým stanoviskem:

„Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob popírá vazbu mezi pachatelem a trestem a je spíše příkladem alibismu než důsledné snahy potrestat viníky trestných činů. Protože stát nebývá schopen odhalit konkrétní iniciátory a pachatele trestných činů konaných prostřednictvím činnosti právnických osob, hodlá trestat tyto právnické osoby jako takové. Trestné činnosti se však může dopustit pouze konkrétní člověk, nikoli instituce. Jsem přesvědčen, že proti alibismu v podobě nehledání konkrétního viníka má stát bojovat a ne mu dávat průchod. Zákon, který mi byl předložen k podpisu, tento nezodpovědný přístup posiluje.

Princip individuální trestní odpovědnosti není žádným nemoderním dogmatem. Patří k úspěchům historického vývoje na přelomu 18. a 19. století a je jedním z úhelných kamenů tzv. kontinentálního práva. Pokud je nemoderní on, pak by nutně musel být nemoderní celý koncept individuální svobody a s ní neoddělitelně spjaté individuální odpovědnosti.

Módní tendence zavádění trestní odpovědnosti právnických osob jde proti logickému trendu odbourávat institut kolektivní viny, proti možnosti přenášet vinu na jiného či ji rozkládat na větší skupinu osob. Tento zásadní důvod – že trestán má být vždy konkrétní, skutečný viník – by měl sám o sobě stačit k odmítnutí tohoto zákona.

Navíc je konkrétní podoba zákona špatně zpracována, neboť představuje jen velmi hrubou kostru procesních otázek trestního stíhání právnických osob. V praxi to nemůže stačit a soudy budou nuceny v konkrétních kauzách improvizovat a dikci zákona dotvářet. Jsem přesvědčen, že soudy takovou moc mít nemají a že by to bylo v příkrém rozporu se základním principem právního státu, kterým je právní jistota. Každý, kdo má být trestán, má znát pravidla předem. To platí obecně a v trestním právu to musí platit ještě silněji.

Připouštím, že některá odsouzeníhodná jednání jsou v praxi prováděna prostřednictvím právnických osob. Zavedení jejich trestní odpovědnosti však nic neřeší, velmi pravděpodobně jen postihne nevinné. Parlament by se měl pokusit nalézt způsob,

Dostupné z WWW: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/htmlhled?action=doc&value=62264> (19. 6. 2015).

jak taková jednání účinně, přiměřeně a dostatečně odstrašujícím způsobem trestat i při zachování principu individuální trestní odpovědnosti, tak, aby byli odhalováni skuteční viníci.

*Věřím, že se poslanci nad těmito argumenty zamyslí a princip trestní odpovědnosti právnických osob odmítnou.*²⁰

Poslanecká sněmovna se seznámila se stanoviskem prezidenta ČR na schůzi konané dne 6. 12. 2011. Během schůze vystoupili někteří poslanci s tím, že se ztotožňují se stanoviskem prezidenta, ale i přes jejich nesouhlas Poslanecká sněmovna hlasováním setrvala na vráceném zákonu 120 hlasy pro a 30 proti.²¹

Schválený zákon byl doručen k podpisu předsedovi vlády dne 15. 12. 2011 a vyhlášen byl dne 22. 12. 2011 ve Sbírce zákonů pod číslem 418/2011 Sb. v částce 146. Účinnosti zákon nabyl dne 1. 1. 2012.

Tímto byly završeny snahy České republiky o vyhovění mezinárodním požadavkům a závazkům a zabránění mezinárodní izolace na poli trestního práva.

2.3.1. Legisvakance

Z výše zmíněných údajů je jasně patrné, že legisvakanční lhůta, tedy doba mezi platností a účinností zákona, sloužící k seznámení se s jeho zněním, byla velice krátká. Veřejnost měla možnost se seznámit se zákonem pouhých 10 dnů přede dnem, ve kterém nabyl účinnosti. Tuto skutečnost vnímám jako problematickou, jelikož se jednalo o zavedení zcela nových zásad a institutů v českém právním řádu dosud neznámých. Jak zkonstatoval Jelínek, „*takový postup nesvědčí ani o úctě k právu ani o elementární snaze dosáhnout toho, aby se veřejnost mohla s principy právní úpravy seznámit v dostatečném časovém předstihu.*“²² Přes jistou nekorektnost délky legisvakanční lhůty uznal Vidrna,²³ že legislativní pravidla nedovolovala změny v Zákoně před opětovným hlasováním Poslanecké sněmovny o jeho přijetí poté, co jej

²⁰ Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2011. VI. volební období. Tisk 285/4 – Stanovisko prezidenta k tisku 285/0.

Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=285&ct1=4> nebo také <http://www.klaus.cz/clanky/2971> (19. 6. 2015).

²¹ Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2011. VI. volební období. Stenoprotokol z 32. schůze konané dne 6. 12. 2011.

Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/032schuz/s032019.htm#r1> (19. 6. 2015).

²² JELÍNEK, J.; HERCZEG, J. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 251.

²³ JANUŠ, J. Jak vidí nový zákon právníci z praxe. *Právní rádce*, 2012, č. 1, s. 11 – 13.

prezident vetoval. Tudiž nebyla možná ani změna v datu účinnosti nového zákona. Je třeba poznamenat, že legislativní snahy o zakotvení trestní odpovědnosti právnických osob se objevovaly poměrně dlouho a ten, kdo ve svém vlastním zájmu sledoval, jak se postup přijímání zákona vyvíjí, mohl být na brzkou účinnost Zákona připraven. S tímto tvrzením se z řad zástupců právnických osob ztotožňuje například Bohman z České pojišťovny, a. s. nebo Kavan ze Škody auto, a. s., který dodává, že vzhledem k publicitě, které se zákonu dostalo a jeho samotnému rozsahu, nelze označit legisvakanci za kriticky krátkou.²⁴

²⁴ JANUŠ, J. Jak vidí nový zákon právníci z praxe. *Právní rádce*, 2012, č. 1, s. 13.

3. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim je určitým doplňkem hlavních trestních předpisů a je považován za zákon takzvaně vedlejší. To vyplývá ze skutečnosti, že upravuje instituty či postupy pro osoby právnické odlišně od ustanovení či postupů obsažených v hlavních trestních předpisech pro osoby fyzické. V případech, kdy je postup pro právnické a fyzické osoby totožný, odkazuje Zákon na hlavní trestní předpisy. To plyne ze samotného § 1 ZTOPO, který odkazuje na trestní zákoník, trestní řád a zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Svou povahou Zákon odpovídá zákonu č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, který též není plnohodnotným kodexem, neobsahuje všechny instituty trestního práva a je ve vztahu speciality k trestnímu zákoníku.²⁵

3.1. Struktura zákona

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim je rozdělen do pěti částí a obsahuje jak hmotněprávní, tak procesněprávní úpravu.

Hmotněprávní úprava je rozdělena do tří částí a obsahuje ustanovení § 1 až § 27 ZTOPO. První část s názvem „Obecná ustanovení“ v § 1 vymezuje předmět úpravy zákona a jeho vztah k jiným zákonům, v § 2 až § 5 je upravena místní působnost a v § 6 je negativně vymezena osobní působnost Zákona. Část druhá označená jako „Základy trestní odpovědnosti právnických osob“ stanoví v § 7 věcnou působnost Zákona a v § 8 podmínky, za kterých lze právnické osobě přičíst jednání v ustanovení uvedených fyzických osob. V § 9 je vymezen pachatel, spolupachatel a účastník a dále je v něm obsažena zásada nezávislé souběžné odpovědnosti právnických a fyzických osob. Ustanovení § 10 upravuje trestní odpovědnost právního nástupce právnické osoby, § 11 vymezuje podmínky účinné lítosti, § 12 pojednává o promlčení trestní odpovědnosti a na něj navazující § 13 stanoví vyloučení z promlčení trestní odpovědnosti. Třetí část s názvem „Tresty a ochranná opatření“ se dělí do pěti hlav, a to zaprvé obecná ustanovení s § 14 a § 15 o přiměřenosti trestu a ochranného opatření a jejich druhů, zadruhé ustanovení o ukládání jednotlivých druhů trestů s § 16 až § 23, zatřetí

²⁵ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 48.

ustanovení o zániku výkonu trestu s § 24 a § 25, které pojednávají o promlčení výkonu trestu a vyloučení z promlčení, začtvrté ustanovení o ochranném opatření s § 26 o zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty a zapáté ustanovení o zániku účinků odsouzení s § 27.

Procesněprávní úprava je rozdělena do části čtvrté a páté Zákona a je obsažena v § 28 až § 42. Čtvrtá část nese název „Zvláštní ustanovení o řízení proti právnickým osobám“ a obsahuje ustanovení o vztahu k řízení o správním deliktu v § 28, o místní příslušnosti soudu v § 29, o vyrozumění o zahájení a skončení trestního stíhání v § 30, o společném řízení v § 31, o zrušení, zániku a přeměně právnické osoby v § 32, o zajišťovacích opatřeních v § 33, o úkonech právnické osoby v § 34, o obhájci v § 35, o předvolání, předvedení a pořádkové pokutě v § 36, o výsledku a závěrečné řeči v hlavním líčení a ve veřejném zasedání v § 37, o výkonech trestů v § 38 až § 41. Pátá část s označením „Zvláštní ustanovení o řízení o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních“ obsahuje pouze jediné ustanovení, a to ustanovení § 42, které upravuje dožadání.

3.2. Nové zásady v trestním právu

Dle Jelínka²⁶ představuje zákon o trestní odpovědnosti právnických osob vážný zásah do systému českého trestního práva, a to zejména tím, že přináší dvě nové základní zásady trestního práva, modifikuje použití zásady individuální trestní odpovědnosti fyzických osob a zavádí pro právnické osoby doposud neznámou kolektivní trestní odpovědnost.

První novou zásadou je zásada souběžné nezávislé trestní odpovědnosti fyzické a právnické osoby, jež je modifikací zásady individuální trestní odpovědnosti fyzických osob. Význam zásady spočívá v tom, že za trestnou činnost, která se přičítá právnické osobě, je stejně jako právnická osoba trestně odpovědná i fyzická osoba, která jednala způsobem uvedeným v § 8 ZTOPO a tyto trestní odpovědnosti, tedy trestní odpovědnost právnické osoby a trestní odpovědnost fyzické osoby, jsou na sobě vzájemně nezávislé. Tuto zásadu je však možné užít pouze v případě, že se jedná o některý z taxativně vypočtených trestných činů v § 7 ZTOPO, v opačném případě nemůže být právnická

²⁶ JELÍNEK, J. Nad českým zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob. In Jelínek, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 94.

osoba trestně odpovědná a uplatní se zásada individuální trestní odpovědnosti fyzické osoby.

Druhou nově zavedenou zásadou trestního práva je zásada přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce právnické osoby, která je obsažena v § 10 ZTOPO a stanoví, že trestní odpovědnost právnické osoby přechází na všechny její právní nástupce. Dle důvodové zprávy k Zákonu bylo třeba otázku právního nástupnictví výslovně upravit v zákoně, aby se zabránilo situaci, kdy by se právnická osoba, jež spáchala trestný čin, vyhnula trestnímu postihu. Tento institut byl zaveden po vzoru rakouské právní úpravy a podle Jelínka²⁷ se jím mění doposud ryze osobní základní trestněprávní vztah mezi pachatelem trestného činu a orgánem činným v trestním řízení, jež vzniká na základě protiprávního úkonu. Před přijetím zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, nebyl v českém trestním právu znám institut přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce a po smrti pachatele došlo k zániku trestněprávního vztahu a z něj plynoucích práv a povinností. Zásada zmíněná v § 10 ZTOPO však tento systém zcela mění a umožňuje pokračování trestního stíhání i po zániku právnické osoby původní. V případě, kdy právnická osoba, která je přímým právním nástupcem právnické osoby trestně odpovědné, také zanikne nebo se přemění s dalším právním nástupcem, pak je i tato další osoba právním nástupcem trestně odpovědné právnické osoby a přejde na ni i trestní odpovědnost. Pokud by se však zvažovala možnost, že by trestní odpovědnost právnické osoby přešla na fyzickou osobu, byla by to úvaha lichá. Dle Šámala a Dědiče²⁸ „je z povahy věci vyloučeno, aby trestní odpovědnost právnické osoby přešla na člověka (fyzickou osobu), neboť odpovědnost fyzických osob se řídí výlučně trestním zákoníkem. Skutečnost, že trestní odpovědnost právnické osoby nepřejde na fyzickou osobu, však neznamená, že by musela zaniknout. Pokud by jmění, které fyzická osoba nabyla od trestně odpovědné právnické osoby, z této fyzické osoby přešlo dále na osobu právnickou, přejde na ni trestní odpovědnost právnické osoby.“ Tudíž je přechod trestní odpovědnosti právnické osoby na fyzickou osobu vyloučen, ale pokud by další právnická osoba těžila ze jmění trestně odpovědné právnické osoby, nemusela by se vyhnout trestnímu postihu. Měla-li by právnická osoba více jak jednoho

²⁷ JELÍNEK, J. Nad českým zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob. In Jelínek, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 95.

²⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 255.

právního nástupce, přihlédne soud dle § 10 odst. 2 ZTOPO při rozhodování o druhu a výměře trestu nebo ochranného opatření i k tomu, v jakém rozsahu na každého z nich přešly výnosy, užitky a jiné výhody ze spáchaného trestného činu, případně i k tomu, v jakém rozsahu kterýkoli z nich pokračuje v činnosti, v souvislosti s ním byl spáchán trestný čin.

3.3. Přívlasky trestní odpovědnosti právnických osob

Trestní odpovědnost právnických osob zavedená zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, má určité přívlasky, které definují její podstatu a je tedy na místě je zde uvést.

Trestní odpovědnost právnických osob je:

- Prává
- Odvozená
- Souběžná
- Nezávislá

3.3.1. Prává trestní odpovědnost právnických osob

Prává trestní odpovědnost je model odpovědnosti právnické osoby, ve kterém je úprava trestní odpovědnosti právnických osob obsažena buď v trestním zákoně, jako je tomu například ve Francii, Nizozemí či Dánsku, či ve zvláštním zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob, jako je tomu v České republice, Rakousku a jiných zemích. Dle tohoto modelu se právnickým osobám ukládají sankce v trestním řízení. Konkrétní úprava se v každém státě liší, a to v osobní působnosti zákonné úpravy, v rozsahu kriminalizace právnických osob, v možnostech jejich sankcionování a ve zvláštnostech řízení proti nim. Výhodou této koncepce je, že právnická osoba může být uznána vinnou i tehdy, pokud se nepodaří zjistit, která konkrétní osoba spáchala trestný čin. V takovém případě však musí být trestný čin spáchaný jménem právnické osoby, v jejím zájmu či v rámci její činnosti. Přestože koncept pravé trestní odpovědnosti v evropském prostoru převládá, dva státy sousedící s Českou republikou jej zavedený nemají. Spolková republika Německo staví na modelu administrativněprávního trestání právnických osob a Slovenská republika vychází z koncepce nepravé trestní odpovědnosti právnických osob. V Německu „jsou právnickým osobám ukládány *quasitrestní sankce v podobě vedlejších sankčních důsledků trestného činu stanovených*

*právnícké osobě v zákoně, nikoli však podle trestního zákona nebo zvláštního zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, ale podle zákona o přestupcích, a proto je postih právnických osob v tomto státu pokládán za postih v rámci správní odpovědnosti právnických osob. Byť je odpovědnost právnických osob považována ve Spolkové republice Německo za správní, je uplatňována v trestním řízení spolu s odpovědností fyzické osoby za trestný čin v jednom a témže řízení.*²⁹ Pokud jde o model nepravé trestní odpovědnosti právnických osob užívané na Slovensku, ta zachovává individuální trestní odpovědnost fyzické osoby a umožňuje právnickým osobám uložit quasitrestní sankce ve formě ochranného opatření či jiné sankce. Případná trestní odpovědnost právnické osoby je závislá na trestní odpovědnosti osoby fyzické, kterou se však ne vždy podaří prokázat. Teprve poté, co bude osoba fyzická shledána vinnou ze spáchání trestného činu, může být postižena i právnická osoba, která však v takový okamžik již nemusí vlastnit žádný majetek.³⁰

3.3.2. Odvozená trestní odpovědnost právnických osob

Odvozenost trestní odpovědnosti právnických osob vychází z ustanovení § 8 odst. 1 a 2 ZTOPO, tedy z přičitatelnosti jednání konkrétních fyzických osob právnické osobě. Toto ustanovení říká, že trestný čin spáchaný právnickou osobou je protiprávní čin, který spáchala určitá osoba či více určitých osob jejím jménem nebo v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti. *„Právnická osoba jako abstraktní společenský útvar svoji vůli fakticky nemůže projevit obdobně jako osoba fyzická, a proto za ni její vůli musí projevit odlišná osoba fyzická nebo několik fyzických osob.*³¹ Z uvedeného plyne, že sama právnická osoba sama o sobě není schopna spáchat trestný čin a její trestní odpovědnost se odvozuje z páčání trestné činnosti osobami, které jsou s ní nějakým způsobem spojeny.

3.3.3. Souběžná a nezávislá trestní odpovědnost právnických osob

Souběžnost a nezávislost trestní odpovědnosti právnické osoby se vztahují k trestní odpovědnosti osoby fyzické. Platí, že trestní odpovědnost právnické osoby není

²⁹ Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2011. VI. volební období. Tisk 285 – Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Důvodová zpráva, s. 25. Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=285&ct1=0> (6. 7. 2015).

³⁰ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 363.

³¹ JELÍNEK, J. a kol. Op. cit. s. 370.

nijak dotčena trestní odpovědností osob fyzických uvedených v § 8 odst. 1 ZTOPO a naopak. Tuto skutečnost stanoví ustanovení § 9 odst. 3 ZTOPO. Trestní odpovědnost zmíněných osob je souběžná, tedy za následek trestného činu může odpovídat jak osoba právnická, tak osoba fyzická. Taková úprava je schopna vyvolat dojem, že by mohlo dojít k porušování zásady *ne bis in idem*, což znamená „ne dvakrát v téže věci“, ale není tomu tak. Situaci osvětluje Jelínek,³² který tvrdí, že nejde o rozpor se zmiňovanou zásadou, jelikož zásada *ne bis in idem* je pojata jako zákaz dvojího postihu stejného pachatele za tentýž skutek. Je-li právnická a fyzická osoba trestně odpovědná za stejný trestný čin, je za něj také každá odpovědná samostatně, subjekty trestní odpovědnosti nejsou shodné, tudíž nejde o stejného pachatele za týž skutek a nejde ani o dvojí postih téhož.

Nezávislost trestní odpovědnosti právnické osoby na trestní odpovědnosti fyzické osoby se projevuje tím, že zákon nepodmiňuje trestní odpovědnost právnické osoby trestní odpovědností osoby fyzické ani jejím odsouzením. Fyzická a právnická osoba tak odpovídají samostatně za celý způsobený následek. Procesním dopadem souběžné nezávislé trestní odpovědnosti fyzické a právnické osoby je vedení společného řízení, které se koná dle § 31 odst. 1 ZTOPO v případě, že jejich trestné činy spolu souvisejí a nebrání tomu závažné důvody. V tomto společném řízení se trestní odpovědnost právnické osoby a trestní odpovědnost fyzické osoby posuzují samostatně.³³

3.4. Novelizace zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Přestože zákon o trestní odpovědnosti právnických osob nabyl účinnosti dnem 1. 1. 2012, již následující rok byl přijat zákon č. 105/2013 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, který jej novelizoval s účinností od 1. 1. 2014. Tento zákon měl za cíl zajistit návaznost trestních předpisů s návrhem zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Novelizace přinesla změnu do ustanovení § 1 odst. 2 ZTOPO, kde přibyl do výčtu zákonů, kterých se použije v případě, že nestanoví Zákon jinak, zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, pro případ řízení o mezinárodní

³² JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Praha: Linde Praha, 2007, s. 58.

³³ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 375 – 376.

justiční spolupráci v trestních věcech. Dále došlo ke změně v páté části Zákona, kdy byl změněn § 42 ZTOPO, který odkazoval na postup dle hlavy dvacáté páté trestního řádu, která však byla s ohledem na nově přijatý zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních zrušena. A ze stejného důvodu byly zrušeny § 43 až § 47 ZTOPO.

Druhá novela, která se dotkla zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, byl zákon č. 141/2014 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 105/2013 Sb. Dle důvodové zprávy³⁴ ke zmiňovanému zákonu, bylo cílem sladit českou právní úpravu se třemi směnicemi Evropské unie, a to se směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU ze dne 5. 4. 2011 o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2002/629/SVV, se směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2011/93/EU ze dne 13. 12. 2011 o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV, a se směrnicí Evropského Parlamentu a Rady 2012/13/EU ze dne 22. 5. 2012 o právu na informace v trestním řízení. Tato novela byla z pohledu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob zajímavější, jelikož jí byl rozšířen výčet trestných činů v § 7 ZTOPO. Do katalogu trestných činů přibyl trestný čin znásilnění (§ 185 TZ), který byl během legislativního procesu jak v roce 2004, tak i v roce 2011 vnímán jako absurdní v souvislosti s možností spáchání právnickou osobou. Dále se výčet rozšířil o účast na pornografickém představení (§ 193a TZ), navazování nedovolených kontaktů s dítětem (§ 193b TZ) a lichva (§ 218 TZ). Tato novela nabyla účinnosti dne 1. 8. 2014.

Třetí zákon, jenž mění znění zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, je zákon č. 86/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Tento zákon si bere za cíl jednoznačné

³⁴ Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2013. VII. volební období. Tisk 45 – Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 105/2013 Sb. Důvodová zpráva.

Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=45&CT1=0> (11. 7. 2015).

koncipování správy zajištěného majetku, její zefektivnění a snížení její finanční náročnosti, dále zlepšení postavení obětí trestné činnosti při zajišťování jejich majetkoprávních nároků v trestním řízení a rozšíření možnosti efektivního zajištění a odčerpání majetku osobě, proti níž se vede trestní řízení.³⁵ Účinnost novely nastala dne 1. 6. 2015.

³⁵ Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2013. VII. volební období. Tisk 305 – Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Důvodová zpráva. Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=305&CT1=0> (11. 7. 2015).

4. Základní instituty trestní odpovědnosti právnických osob

4.1. Působnost zákona o trestní odpovědnosti právnických osob

Působností zákona se rozumí okruh společenských vztahů, na které se právní norma vztahuje, a podmínky, za nichž se tato norma uplatní.³⁶ Působnost může být místní, časová, věcná či osobní. Co se týče úpravy působnosti v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob, je zde upravena působnost místní, věcná a osobní. Co se týče časové působnosti, je třeba se pro její určení obrátit do trestního zákoníku.

4.1.1. Časová působnost

Na skutečnost, že nebyla vymezena časová působnost v Zákoně vládou dva protichůdné názory. Převažujícím názorem³⁷ je ten, který říká, že ustanovení o zákazu retroaktivity a s ním spojené ustanovení o časové působnosti se určí na základě § 1 odst. 2 ZTOPO, a tedy, že se užijí ustanovení § 1 až § 3 TZ, jelikož to povaha věci nevylučuje. Dle Šámala „*platí obecná zásada, že ustanovení o časové působnosti trestního zákoníku se použijí jak (i) na dřívější zákony obsahující trestní hmotněprávní normy [srov. např. zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), včetně jeho novelizací provedených zákony č. 383/2005 Sb., č. 253/2006 Sb., 345/2007 Sb., 129/2008 Sb. a č. 41/2009 Sb., byť se tento zákon u trestní odpovědnosti právnických osob z povahy věci nepoužije], tak (ii) na pozdější zákony, které trestní zákoník a další zákony mění nebo doplňují [srov. zákon č. 306/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a některé další zákony, dále zákon č. 330/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony novelizující trestní zákoník, např. zákon č. 420/2011 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, pokud jím byl novelizován i trestní zákoník], jakož i*

³⁶ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 65.

³⁷ FOREJT, P.; HABARTA, P.; TŘEŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*, Praha: Linde Praha, 2012, s. 38, ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 64 a 89 nebo ŠÁMAL P.; VOKOUN, R.; NOVOTNÝ, O. a kol. *Trestní právo hmotné 4. díl. Trestní odpovědnost právnických osob. Změny v trestních zákonech po 1. 1. 2010*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 19.

(iii) na zákony na trestní zákoník navazující (relativně samostatné), jímž je právě zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, a dále i (iv) na zákony zcela samostatné, které by obsahovaly trestní hmotněprávní normy (srov. však znění § 110 trestního zákoníku), pokud ovšem neobsahují nebo nebudou obsahovat zvláštní ustanovení o časové působnosti. V neposlední řadě se ustanovení o časové působnosti vztahují i na další zákony, na které trestní zákoník odkazuje ve svých odkazovacích nebo blanketních skutkových podstatách.³⁸ Protichůdný názor říká, že nevymezení časové působnosti v Zákoně je legislativním nedostatkem, který lze vyřešit pouze doplněním pravidla o časové působnosti do tohoto zákona. Neexistence ustanovení o časové působnosti v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob znamená, že je třeba použít ustanovení čl. 40 odst. 6 Listiny základních práv a svobod, dle něhož se trestnost činu posuzuje a trest se ukládá dle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán. Pozdějšího zákona se použije, jestliže je to pro pachatele příznivější. Vytýkána je zákonu o trestní odpovědnosti právnických osob i absence definice doby spáchání trestného činu, kterou nedefinuje ani Listina základních práv a svobod, ale pouze trestní zákoník ve svém § 2 odst. 4. Připouští se, že vzhledem k tomu, že je umožněna Zákonem souběžná trestní odpovědnost právnických osob a fyzických osob, měla by být z logiky věci doba spáchání činu shodná u fyzické osoby i právnické osoby, ovšem zakotvení této definice v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob by bylo na místě.³⁹

Osobně se přikláním k tomu, že současná úprava je dostatečná a že zákaz retroaktivity a s ním spojenou časovou působnost zákona o trestní odpovědnosti právnických osob lze bez pochyb určit na základě § 1 odst. 2 ZTOPO a příslušných ustanovení trestního zákoníku. Tedy, že čin je trestný, jen pokud jeho trestnost byla zákonem stanovena dříve, než byl spáchán, a tak nelze právnickou osobu stíhat za čin, kterého se dopustila před nabytím účinnosti Zákona. Dále že se trestnost činu posuzuje dle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán, a pozdějšího zákona se užije v případě, je-li to pro pachatele příznivější. Změní-li se zákon během páchaní činu, užije se zákona, který je účinný při dokončení jednání, kterým je čin spáchán, a při

³⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 89 – 90.

³⁹ JELÍNEK, J.; HERCZEG, J. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 40 – 41.

pozdějších změnách zákona účinného při dokončení jednání, jímž je čin spáchán, se užije nejmírnějšího zákona. A že čin je spáchán v době, kdy pachatel konal nebo v případě opomenutí byl povinen konat a není rozhodující, kdy následek nastal nebo nastat měl. Co se týče trestů a ochranných opatření, lze uložit pouze takový druh trestu či ochranného opatření, jež dovoluje uložit zákon účinný v době rozhodování o trestném činu.

4.1.2. Místní působnost

Místní působnost určuje hranice území, na kterém je trestní zákon účinný. Oproti časové působnosti je v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob místní působnost upravena, a to v ustanovení § 2 až § 5 ZTOPO. Místní působnost v Zákoně je vymezena s jistými odchylkami od úpravy obsažené v trestním zákoníku, což je důvodovou zprávou k zákonu odůvodněno potřebou přihlídnutí k odlišnostem právnických osob, týkajících se způsobu jejich vzniku, existence a zániku, a vůbec možnosti reálného postihu právnických osob v České republice. Místní působnost Zákona stojí na zásadě teritoriality, personality, univerzality a zásady, která rozšiřuje či zužuje působnost českého zákona odkazem na mezinárodní smlouvy, kterými je Česká republika vázána.⁴⁰

4.1.2.1. Teritorialita

Hlavní zásadou pro určování místní působnosti je zásada teritoriality, která je vymezena v § 2 odst. 1 až 3 ZTOPO. Ustanovení § 2 odst. 1 až 3 ZTOPO je v rámci odstavců 1 a 2 ve vztahu speciality k trestnímu zákoníku, tudíž se trestní zákoník na právnické osoby neužije ani subsidiárně. Co se týká uplatnění zásady teritoriality u účastenství na trestném činu, pak to zákon o trestní odpovědnosti právnických osob sám neupravuje, nýbrž odstavcem 3 § 2 ZTOPO odkazuje na ustanovení § 4 odst. 3 a 4 TZ, které upravuje podmínky, za kterých se považuje účastenství na trestném činu za spáchané na území České republiky, a je-li spácháno na území ČR, pak se posuzuje dle zákona ČR, bez ohledu na to, zda je čin pachatele v cizině trestný. Oproti principu teritoriality obsaženému v trestním zákoníku, je ten v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob okleštěn, dle výše zmíněného argumentu z důvodové zprávy proto, aby se zachovaly meze reálných možností postihu právnických osob. Proto se dle

⁴⁰ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 364.

zákona ČR posuzuje trestnost činu spáchaného na území ČR právnickou osobou, která má za a) sídlo v ČR, za b) má na území ČR umístěn podnik nebo organizační složku nebo za c) v ČR vykonává alespoň svoji činnost nebo zde má svůj majetek. Z toho jasně vyplývá omezenost oproti ustanovení trestního zákoníku, kdy se dle zákona České republiky posuzuje trestnost činu, který byl na jejím území spáchán, a to jakoukoli fyzickou osobou, bez dalších podmínek či požadovaných vazeb na ČR. Pokud jde o vlastnosti, které musí právnická osoba mít, aby trestnost jejího činu byla posuzována dle práva České republiky, je na místě si je alespoň částečně rozebrat. Ustanovení § 2 odst. 1 ZTOPO v podstatě rozděluje právnické osoby na “české“ a “zahraniční“. České právnické osoby jsou ty, které mají na území ČR své sídlo a pod zahraniční právnické osoby lze zařadit dle Zákona ty, které mají k ČR nějaký vztah, a to skrze podnik či organizační složku nebo výkon činnosti či vlastnictví majetku, vše na území ČR.

Sídlo právnické osoby lze posuzovat dle materiálního či formálního hlediska. Dle důvodové zprávy⁴¹ k občanskému zákoníku, vychází konstrukce sídla právnické osoby z pojetí vlastního evropskému právu, dle něhož je stěžejním sídlem sídlo formální, jinak řečeno též zapsané či rejstříkové sídlo. Formálním sídlem se rozumí takové sídlo, které je určeno v zakladatelském právním jednání, ať jde o sídlo skutečné či nikoli. Pokud se právnická osoba zapisuje do veřejného rejstříku, stačí, pokud v zakladatelském právním jednání uvede název obce, kde je sídlo právnické osoby, ale do veřejného rejstříku právnická osoba navrhne zapsat plnou adresu sídla. Opakem formálního sídla je sídlo materiální, tedy místo, kde právnická osoba fakticky působí nebo odkud je spravována. Tohoto sídla se může dle § 137 odst. 1 ObčZ každý dovolat. A proti tomu, kdo se dovolá sídla zapsaného ve veřejném rejstříku, tedy formálního sídla, nemůže právnická osoba namítat, že má skutečné sídlo v jiném místě. Tato obecná úprava se však dle Šámala⁴² nevztahuje na církve a náboženské společnosti ani na jejich svazy a další právnické osoby zřizované v režimu zákona č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech, jelikož ustanovení § 3 písm. d) tohoto zákona stanoví úpravu speciální a sídlem těchto právnických osob je tuzemská adresa jejich ústředí. Sídlo právnické osoby bude dohledatelné z veřejných rejstříků právnických

⁴¹ Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2011. VI. volební období. Tisk 362 – Vládní návrh zákona občanský zákoník. Důvodová zpráva.

Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=362&ct1=0> (17. 7. 2015).

⁴² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 99.

osob, kterými jsou spolkový rejstřík, nadační rejstřík, rejstřík ústavů, rejstřík společenství vlastníků jednotek, rejstřík obecně prospěšných společností a obchodní rejstřík. Co se týče právnických osob zřízených zákonem, tak u některých je jejich sídlo přímo uvedeno v příslušném zákoně. V tomto případě jde o Českou televizi, Český rozhlas, Hospodářskou komoru České republiky a Agrární komoru České republiky, Slezskou univerzitu, Jihočeskou univerzitu či Západočeskou univerzitu a další. Jiné právnické osoby zřízené zákonem, jako například Státní fond kultury České republiky, se zapisují do obchodního rejstříku a z něj je pak dohledatelné jejich sídlo.

Před nabytím účinnosti občanského zákoníku, nebylo vymezení podniku problematické, jelikož se použilo ustanovení § 5 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Toto ustanovení definovalo podnik jako soubor hmotných, jakož i osobních a nehmotných složek podnikání. K podniku náleží věci, práva a jiné majetkové hodnoty, které patří podnikateli a slouží k provozování podniku nebo vzhledem ke své povaze mají tomuto účelu sloužit. Podnik je věc hromadná. Na jeho právní poměry se použijí ustanovení o věcech v právním smyslu. Tím není dotčena působnost zvláštních právních předpisů vztahujících se k nemovitým věcem, předmětům průmyslového a jiného duševního vlastnictví, motorovým vozidlům a podobně, pokud jsou součástí podniku. Současně platný občanský zákoník však podnik nedefinuje a dle Šámala by podnik odpovídal termínu obchodní závod, který je vymezený v ustanovení § 502 ObčZ. Obchodním závodem je organizovaný soubor jmění, který podnikatel vytvořil a který z jeho vůle slouží k provozování jeho činnosti, a tvoří jej vše, co zpravidla slouží k jeho provozu. „*Pojem podnik se po nabytí účinnosti nového občanského zákoníku bude používat ve významu, v jakém se používá v komunitárním právu, tedy jako subjekt. Proto bude třeba nejspíše ustanovení § 2 odst. 1 novelizovat, aby bylo v tomto směru uvedeno do souladu s novým občanským zákoníkem.*“⁴³ Přestože se zákona o trestní odpovědnosti právnických osob dotkly již tři novely⁴⁴, tento požadavek dosud nebyl vyslyšen.

⁴³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 100.

⁴⁴ Jedná se o zákon č. 105/2013, o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, zákon č. 141/2014, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení

Šámal tvrdí, že jde-li o organizační složku, pak se jí od 1. 1. 2014 dle občanského zákoníku rozumí především pobočka, což je dle § 503 ObčZ taková část závodu, která vykazuje hospodářskou a funkční samostatnost a o které podnikatel rozhodl, že bude pobočkou. Pokud by byla pobočka zapsána do obchodního rejstříku, jednalo by se o odštěpný závod, a platí to i o jiné organizační složce, stanoví-li o ní jiný právní předpis, že se zapíše do obchodního rejstříku. Vedoucí odštěpného závodu je oprávněn zastupovat podnikatele ve všech záležitostech týkajících se odštěpného závodu ode dne, ke kterému byl jako vedoucí odštěpného závodu zapsán do obchodního rejstříku.

Jelikož důvodová zpráva k Zákonu ani samotný zákon nestanoví žádnou konkretizaci činnosti, kterou má právnická osoba na území ČR vykonávat, aby se na ni vztahovala působnost zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, rozumí se činností jakékoli konání právnické osoby, ať už legální či nelegální. Pravděpodobně půjde často o činnost, tkvící ve spolupráci na základě obchodního zastoupení dle § 2483 a násl. ObčZ, kdy by se na účet a jménem zahraniční právnické osoby sjednávaly a uzavíraly smlouvy. Dalším případem může být situace, kdy bude fyzická osoba, spojená se zahraniční právnickou osobou pracovním poměrem, vykonávat činnost na území ČR v její prospěch či na její účet, jejím či vlastním jménem.⁴⁵

Ke stíhání zahraniční právnické osoby dle českého právního řádu nakonec není třeba, aby měla právnická osoba na území ČR sídlo, podnik či organizační složku nebo zde vykonávala činnost. Postačí, že má na území ČR majetek. Opět není nijak specifikováno, o jaký konkrétní majetek by se mělo jednat. Tudiž půjde jak o věci movité, tak i věci nemovité, pohledávky nebo penězi ocenitelné hodnoty.⁴⁶

Zásada teritoriality dopadá též na takzvané distanční delikty, což jsou takové trestné činy, u kterých je mezi konáním a následkem určitá vzdálenost. Prvým

proti nim, ve znění zákona č. 105/2013 Sb. a zákon č. 86/2015, kterým se mění zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

⁴⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 101 – 102.

⁴⁶ FENYK, J.; SMEJKAL, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. Příloha: Modelová interní opatření k předcházení trestné činnosti právnické osoby*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 11.

případem, kdy se trestný čin považuje za spáchaný na území České republiky, je situace, kdy se právnická osoba dopustila jednání zcela či zčásti na území ČR, i když porušení či ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem nastalo nebo mělo nastat zcela či zčásti v cizině. Druhým případem je situace, kdy se právnická osoba dopustila jednání v cizině a porušení či ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem nastalo nebo mělo nastat byť i jen zčásti na území ČR.

4.1.2.2. Personalita

Princip personality upravuje v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob ustanovení § 3. Toto ustanovení říká, že dle zákona České republiky se posuzuje také trestnost činu, pokud jej v cizině spáchala právnická osoba mající sídlo v ČR. Jedná se o jisté vyjádření státní suverenity nad právnickými osobami se sídlem v ČR a sdělení, že páchaní trestných činů, vyjmenovaných Zákoně, je nepřijatelné i mimo území ČR. Rozdíl mezi principem personality zakotveným v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob a v trestním zákoníku je ten, že pro právnické osoby platí pouze výše zmíněný princip aktivní personality a naopak princip pasivní personality je jim odepřen. Právnickým osobám nepřiznaný princip pasivní personality, dle ustanovení § 7 odst. 2 TZ, spočívá v posouzení trestnosti činu spáchaného v cizině proti občanu ČR či osobě bez státní příslušnosti, která má na území ČR povolen trvalý pobyt, dle českého právního řádu, v případě, že je čin v místě spáchaní činu trestný či místo páchaní činu nepodléhá žádné trestní pravomoci. Z této úpravy bohužel vyplývá jistá nerovnost mezi ochranou fyzických a právnických osob v zahraničí.

4.1.2.3. Univerzalita

Princip univerzality je zakotven v ustanovení § 4 ZTOPO, které rozlišuje navíc zásadu univerzality v odstavci prvním od zásady subsidiární univerzality v druhém odstavci. Zásadou univerzality je vyjádřena potřeba státu stíhat určité trestné činy bez ohledu na osobu, která je spáchala, a bez ohledu na místo, kde byl trestný čin spáchán. Lze tedy stíhat právnickou osobu, která nemá sídlo v ČR, za trestný čin spáchaný v cizině. Pokud porovnáme počet trestných činů, na něž se vztahuje zásada univerzality, v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob a v trestním zákoníku, je zřejmé, že v Zákoně je výčet mnohem užší. Zatímco trestní zákoník takovýchto trestných činů v ustanovení § 7 odst. 1 vyjmenovává přes dvě desítky, zákon o trestní odpovědnosti

právnických osob jich upravuje pouze pět, a to trestný čin padělaní a pozměnění peněz (§ 233 TZ), udávání padělaných a pozměněných peněz (§ 235 TZ), výroby a držení padělatelského náčiní (§ 236 TZ), neoprávněné výroby peněz (§ 237 TZ), teroristického útoku (§ 311 TZ).

Zásada subsidiární univerzality je vyjádřena tak, že dle zákona ČR se posuzuje též trestnost činu spáchaného v cizině právníkou osobou, která nemá v ČR sídlo, pokud byl čin spáchán ve prospěch právnické osoby, která na území ČR sídlo má. Jedná se o období ustanovení § 8 odst. 2 TZ, s tím rozdílem, že v trestním zákoníku je úprava širší, jelikož stanoví působnost zákona ČR nejen na případ spáchání trestného činu ve prospěch právnické osoby se sídlem v ČR, ale i na případ, kdy byl trestný čin spáchán ve prospěch právnické osoby, která má na území ČR pouze organizační složku. Je zřejmé, že jazykový výklad ustanovení § 4 odst. 2 ZTOPO umožňuje postih fyzických osob s cizí státní příslušností či fyzických osob bez státní příslušnosti v širším měřítku než postih zahraničních právnických osob, které aby byly trestné dle českého práva, musí spáchat trestný čin ve prospěch právnické osoby se sídlem v ČR, ale pro čin spáchaný ve prospěch právnické osoby s jinou vazbou k ČR než je sídlo trestné dle českého práva nejsou. Fenyk a Smejkal⁴⁷ si tedy kladou otázku, zda se použije pro případ spáchání trestného činu ve prospěch české právnické osoby pouze ustanovení zákona o trestní odpovědnosti právnických osob či se použije ustanovení § 1 odst. 2 ZTOPO a subsidiárně též ustanovení § 8 odst. 2 TZ, které by rozšířilo aplikaci českých předpisů nejen na zahraniční právnické osoby, které by spáchaly trestný čin ve prospěch právnické osoby se sídlem v ČR, ale i na ty, které by spáchaly trestný čin ve prospěch právnické osoby pouze s organizační složkou v ČR. Osobně se přikláním k tomu, aby bylo užíváno pouze ustanovení § 4 odst. 2 ZTOPO, které výslovně upravuje subsidiární zásadu univerzality odlišně od té v ustanovení § 8 odst. 2 TZ. Pokud by bylo uznáno žádoucím rozšíření postihu zahraničních právnických osob dle českého právního řádu a nenastala by situace, kdy by byl postih takových právnických osob mimo reálné možnosti, pak bych doporučovala novelizaci samotného ustanovení § 4 odst. 2 ZTOPO.

⁴⁷ FENYK, J.; SMEJKAL, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. Příloha: Modelová interní opatření k předcházení trestné činnosti právnické osoby*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 14.

4.1.2.4. Působnost stanovená mezinárodní smlouvou

Ustanovení § 5 ZTOPO říká, že dle zákona České republiky se posuzuje trestnost činu, stanoví-li tak mezinárodní smlouva, která je součástí právního řádu a naopak pokud nepřipouští mezinárodní smlouva, která je součástí právního řádu, užití ustanovení § 2 až § 4 ZTOPO, pak je užit nelze. „*Mezinárodní smlouvy mohou tedy zásady místní působnosti (teritoriality, personality, ochrany a univerzality) rozšířit nebo naopak vyloučit z aplikace českého zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.*“⁴⁸

4.1.3. Osobní působnost

Osobní působnost zákona vymezuje, vůči kterým osobám lze zákon aplikovat, (pozitivní vymezení osobní působnosti) a vůči kterým osobám zákon aplikovat nelze (negativní vymezení osobní působnosti).⁴⁹ Osobní působnost zákona o trestní odpovědnosti právnických osob je upravena v ustanovení § 6 ZTOPO a je vymezena negativně.

Již od počátečních úvah o zavedení trestní odpovědnosti právnických osob se prosazovala myšlenka, že je třeba vyjmout z působnosti případného zákona určité právnické osoby, a to konkrétně stát a jeho organizační složky.⁵⁰ Tato myšlenka našla své uplatnění ve výše zmíněném ustanovení Zákona, a tak dle zákona není trestně odpovědný stát a dále ani územní samosprávné celky při výkonu veřejné moci, přičemž však není vyloučena trestní odpovědnost právnické osoby, na níž mají stát či územní samosprávné celky majetkovou účast. Potenciální trestní odpovědnost za jednání organizačních složek státu nebo územních samosprávných celků za trestné činy, za něž je jinak právnická osoba odpovědná, bude vyvozena pouze v rovině osobní odpovědnosti fyzických osob.⁵¹ Dle vládního návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim z roku 2004 měla být vyloučena z trestní

⁴⁸ JELÍNEK, J.; HERCZEG, J. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 48.

⁴⁹ SÝKORA, M. Působnost zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. In Jelínek, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 133.

⁵⁰ MUSIL, J.; PRÁŠKOVÁ, H.; FALDYNA, F. Úvahy o trestní odpovědnosti právnických osob de lege ferenda. *Trestní právo* 2001, č. 3, s. 13. MUSIL, J. Trestní odpovědnost právnických osob – ano či ne? *Trestní právo* 2000, č. 7 – 8, s. 9.

⁵¹ VONDRUŠKA, F. K návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. *Právní rozhledy*. Praha: C. H. Beck, 2011, č. 13, s. 466.

odpovědnosti navíc Česká národní banka a též územně samosprávné celky i za jednání mimo výkon veřejné moci. Tento návrh zákona byl však v prvním čtení Poslaneckou sněmovnou zamítnut a návrh zákona předložený Poslanecké sněmovně v roce 2011 již neobsahoval vyloučení trestní odpovědnosti České národní banky a územně samosprávné celky jsou trestně neodpovědné pouze co do výkonu veřejné moci. Staša⁵² si pokládal otázku, jak se bude rozvíjet výklad vyloučení z trestní odpovědnosti a zda nemůže dojít k jeho analogickému uplatňování u České národní banky, která by měla mít obdobné postavení jako stát, nebo u dalších osob veřejného práva, které vykonávají veřejnou moc. Jak je ale patrné ze znění zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a jak konstatuje Bohuslav „výčet právnických osob, na které se ZTOPO nevztahuje, se nakonec ustálil na Českou republiku a územní samosprávné celky při výkonu veřejné moci.“⁵³ Přesto se však nejedná o ryze taxativní výčet, jelikož jsou z trestní odpovědnosti právnických osob kromě České republiky a územně samosprávných celků při výkonu veřejné moci vyloučeny také cizí státy a mezinárodní organizace veřejného práva. Dle důvodové zprávy k Zákonu je to proto, že princip suverenity státu takový postup vůči cizím státům neumožňuje a tyto kauzy jsou řešeny v rámci mezinárodního práva. Z obdobného důvodu jsou z trestní odpovědnosti vyňaty i mezinárodní organizace veřejného práva. „*Trestní stíhání jiných států a mezinárodních organizací veřejného práva (vládních mezinárodních organizací) je vyloučeno z povahy věci, neboť požívají výsady a imunity podle mezinárodního práva, což je důvod nepřipustnosti trestního stíhání.*“⁵⁴

4.1.3.1. Česká republika jako stát

Potřeba vynětí České republiky z trestní odpovědnosti právnických osob je popsána v důvodové zprávě k návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob tak, že „*Stát je historicky nejstarší právnickou osobou. Návrh zákona nepředpokládá, že by trestný čin, který spáchá některý z jeho představitelů, i když to bude jeho jménem, mohl vycházet z jeho zvláštních vnitřních zájmů. Má se za to, že trestné činy, kterých se*

⁵² STAŠA, J., Ještě k trestání osob veřejného práva. In Jelínek, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 75.

⁵³ BOHUSLAV, L. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 104.

⁵⁴ Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2011. VI. volební období. Tisk 285 – Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Důvodová zpráva. Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=285&ct1=0> (21. 7. 2015).

dopustí představitelé státu, jsou výlučně jejich osobními činy. Navíc je pochybné, že by stát prostřednictvím vlastních orgánů trestal sám sebe. Vyloučení České republiky z trestní odpovědnosti představuje vyloučení všech organizačních složek státu, a to nejen z důvodu, že tyto nejsou právníckými osobami (§ 3 a § 51 zákona č. 219/2000 Sb.). Česká republika – stát, který sám je právníckou osobou, je souborem organizačních složek státu vykonávajících v rámci své působnosti nebo předmětu činnosti funkce státu (včetně činností s tím souvisejících), které také vykonávají vlastnická a jiná majetková práva státu formou příslušnosti k hospodaření s majetkem státu. Z povahy organizačních složek státu vyplývá, že uplatnění trestní odpovědnosti vůči organizačním složkám státu je vyloučeno; stát by trestal sám sebe. Pokud bude u organizační složky státu zjištěno jednání podléhající trestní odpovědnosti, půjde o trestní odpovědnost fyzické osoby, ať už půjde konkrétně o osobu oprávněnou jednat jménem státu (§ 7 zákona č. 219/2000 Sb.) nebo jinou osobu zařazenou v organizační složce státu k výkonu práce.“⁵⁵

Česká republika jako stát je vyloučena z trestní odpovědnosti zcela bez ohledu na to, jaký druh činnosti, ať soukromoprávní či veřejnoprávní, vykonává. Jedná se o korporaci uvnitř i navenek suverénní. Stát je veřejnoprávní korporací, ale zároveň naplňuje i znaky korporace soukromého práva, jelikož má dle ustanovení § 21 ObčZ postavení právnícké osoby v soukromoprávních vztazích. Z toho, že je vyloučena odpovědnost ČR dle Zákona, vyplývá, že jsou též vyloučeny organizační složky státu, které svou podstatou ani nejsou právníckými osobami.⁵⁶ Organizační složky státu primárně zabezpečují základní funkce státu na území ČR, tedy výkon činností, jež spadají pod výkon moci zákonodárné, výkonné a soudní. Právní postavení organizačních složek státu je upraveno v zákoně č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů. Ustanovení § 3 odst. 1 zákona o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů, říká, které instituce jsou organizačními složkami státu. Těmi jsou ministerstva a jiné správní úřady státu, Ústavní soud, soudy, státní zastupitelství, Nejvyšší kontrolní úřad, Kancelář prezidenta

⁵⁵ Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2011. VI. volební období. Tisk 285 – Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právníckých osob a řízení proti nim. Důvodová zpráva. Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=285&ct1=0> (21. 7. 2015).

⁵⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právníckých osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 129.

republiky, Úřad vlády České republiky, Kancelář Veřejného ochránce práv, Akademie věd České republiky, Grantová agentura České republiky a jiná zařízení, o kterých to stanoví zvláštní právní předpis anebo tento zákon v ustanovení § 51. Obdobné postavení jako organizační složka státu má dle zmíněného ustanovení Kancelář Poslanecké sněmovny a Kancelář Senátu. Dalšími orgány státní správy jsou dle ustanovení § 2 zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky, ve znění pozdějších předpisů, například Český statistický úřad, Český úřad zeměměřičský a katastrální, Český báňský úřad, Úřad průmyslového vlastnictví, Úřad pro ochranu hospodářské soutěže, Správa státních hmotných rezerv, Státní úřad pro jadernou bezpečnost, Národní bezpečnostní úřad, Energetický regulační úřad, Český telekomunikační úřad nebo Rada pro rozhlasové a televizní vysílání. Na rozdíl od výše zmíněných organizačních složek státu má Česká národní banka dle ustanovení § 1 odst. 2 zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů, postavení právnické osoby veřejného práva, tudíž je plně trestně odpovědná dle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob i přesto, že se v minulosti vážně uvažovalo o jejím vynětí z trestní odpovědnosti.⁵⁷

4.1.3.2. Územně samosprávné celky při výkonu veřejné moci

Územní samosprávné celky jsou veřejnoprávními korporacemi, které mohou mít vlastní majetek a hospodaří dle vlastního rozpočtu dle článku 101 odst. 3 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále také „Ústava“).

Článek 99 Ústavy stanoví, že se ČR člení na obce, které jsou základními územními samosprávnými celky, a kraje, které jsou vyššími územními samosprávnými celky. Článek 100 Ústavy určuje, že územní samosprávné celky jsou územními společenstvími občanů, která mají právo na samosprávu, a zákon stanoví, kdy jsou správními obvody. Dále je uvedeno, že obec je vždy součástí vyššího územního samosprávného celku. Ze zmíněných článků Ústavy plyne, že územními samosprávnými celky jsou obce a kraje.

⁵⁷ FENYK, J.; SMEJKAL, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. Příloha: Modelová interní opatření k předcházení trestné činnosti právnické osoby*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 17 – 18.

Obecní zřízení je upraveno zákonem č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů. Dle tohoto zákona je obec základním územním samosprávným společenstvím občanů a tvoří územní celek, který je vymezen hranicí území obce. Dle ustanovení § 2 odst. 1 uvedeného zákona je obec veřejnoprávní korporací, má vlastní majetek, vystupuje v právních vztazích svým jménem a nese odpovědnost z těchto vztahů vyplývajících.

Krajské zřízení je upraveno zákonem č. 129/2000 Sb., o krajích, ve znění pozdějších předpisů. Kraj je dle ustanovení § 1 zákona o krajích územním společenstvím občanů, které má právo na samosprávu a zároveň je veřejnoprávní korporací, která má vlastní majetek a vlastní příjmy vymezené zákonem a hospodaří za podmínek stanovených zákonem dle vlastního rozpočtu. Kraj obdobně jako obec vystupuje v právních vztazích svým jménem a nese odpovědnost z těchto vztahů vyplývajících.

Jistou raritou je postavení hlavního města Prahy, která je zároveň hlavním městem České republiky, krajem i obcí. Její postavení upravuje zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů. Praha je veřejnoprávní korporací, která má vlastní majetek, má vlastní příjmy vymezené výše uvedeným zákonem nebo zvláštním zákonem a hospodaří za podmínek stanovených též výše zmíněným zákonem nebo zvláštním zákonem podle vlastního rozpočtu.

Územně samosprávné celky mohou samy zřizovat právnické osoby, které jsou pak trestně odpovědné dle Zákona, ale také mohou zřizovat své organizační složky, které však nemohou být trestně odpovědné dle zmíněného zákona, jelikož postrádají právní subjektivitu a nejsou právnickou osobou. Příkladem takové organizační složky může být obecní policie, která je orgánem obce, který zřizuje a zrušuje obecní zastupitelstvo obecně závaznou vyhláškou dle ustanovení § 1 odst. 1 zákona č. 553/1991 Sb., o obecní policii, ve znění pozdějších předpisů.⁵⁸

Územně samosprávné celky nejsou dle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob trestně odpovědné při výkonu veřejné moci. Je třeba si proto ujasnit, co pojem veřejná moc znamená. Tento pojem definuje usnesením první senát Ústavního soudu České a Slovenské Federativní Republiky pod sp. zn. I. ÚS 191/92, a to tak, že veřejná moc je taková moc, která autoritativně rozhoduje o právech a povinnostech

⁵⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 139.

subjektů, ať již přímo nebo zprostředkovaně. Subjekt, o jehož právech nebo povinnostech rozhoduje orgán veřejné moci, není v rovnoprávném postavení s tímto orgánem a obsah rozhodnutí tohoto orgánu nezávisí na vůli subjektu. Z toho vyplývá, že územně samosprávný celek vykonává veřejnou moc, pokud autoritativně rozhoduje o právech a povinnostech subjektů, ať již přímo nebo zprostředkovaně.

Obce a kraje jednájí buď v rámci samostatné působnosti, nebo v rámci přenesené působnosti. Do samostatné působnosti obce patří záležitosti, které jsou v zájmu obce a občanů obce, pokud nejsou zákonem svěřeny krajům nebo pokud nejde o přenesenou působnost orgánů obce nebo o působnost, která je zvláštním zákonem svěřena správním úřadům jako výkon státní správy, a dále záležitosti, které do samostatné působnosti obce svěří zákon. Samostatnou působnost obce upravuje ustanovení § 35 a následující zákona o obcích. Samostatnou působnost kraje upravuje ustanovení § 14 a následující zákona o krajích, které stanoví, že do samostatné působnosti kraje patří záležitosti, které jsou v zájmu kraje a občanů kraje, pokud nejde o přenesenou působnost kraje. Pokud jde o přenesenou působnost, vykonávají orgány kraje a obce státní správu v těch věcech, které jim stanoví zákon. Přenesená působnost obce je pak upravena v ustanovení § 61 a následující zákona o obcích a přenesená působnost kraje je upravena v ustanovení § 29 a následující zákona o krajích.

Lze tedy na základě výše popsaného říci, že územně samosprávné celky nebudou trestně odpovědné pouze tehdy, pokud jednájí jako veřejnoprávní subjekt v rámci samostatné nebo přenesené působnosti.⁵⁹

4.1.4. Věcná působnost

Věcná působnost zákona vymezuje, na jaký okruh společenských vztahů zákon dopadá a na které se tudíž aplikuje. Věcná působnost zákona o trestní odpovědnosti právnických osob je upravena v ustanovení § 7 ZTOPO.

Trestnými činy se pro účely zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim rozumí taxativně určené zločiny nebo přečiny definované v trestním zákoníku. Jejich výčet je následující: obchodování s lidmi (§ 168 TZ), svěření dítěte do moci jiného (§ 169 TZ), vydírání (§ 175 TZ), porušení tajemství dopravovaných zpráv (§ 182 TZ), znásilnění (§ 185 TZ), sexuální nátlak (§ 186 TZ), pohlavní zneužití (§ 187

⁵⁹ JELÍNEK, J., HERCZEG, J. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 53.

TZ), kuplířství (§ 189 TZ), výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií (§ 192 TZ), zneužití dítěte k výrobě pornografie (§ 193 TZ), účast na pornografickém představení (§ 193a TZ), navazování nedovolených kontaktů s dítětem (§ 193b TZ), ohrožování výchovy dítěte (§ 201 TZ), svádění k pohlavnímu styku (§ 202 TZ), podvod (§ 209 TZ), pojistný podvod (§ 210 TZ), úvěrový podvod (§ 211 TZ), dotační podvod (§ 212 TZ), provozování nepoctivých her a sázek (§ 213 TZ), podílnictví (§ 214 TZ), podílnictví z nedbalosti (§ 215 TZ), legalizace výnosů z trestné činnosti (§ 216 TZ), legalizace výnosů z trestné činnosti z nedbalosti (§ 217 TZ), lichva (§ 218 TZ), neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací (§ 230 TZ), opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat (§ 231 TZ), poškození záznamu v počítačovém systému a na nosiči informací a zásah do vybavení počítače z nedbalosti (§ 232 TZ), padělání a pozměnění peněz (§ 233 TZ i za podmínek § 238 TZ), neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku (§ 234 TZ i za podmínek § 238 TZ), udávání padělaných a pozměněných peněz (§ 235 TZ i za podmínek § 238 TZ), výroba a držení padělatelského náčiní (§ 236 TZ i za podmínek § 238 TZ), neoprávněná výroba peněz (§ 237 TZ i za podmínek § 238 TZ), zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby (§ 240 TZ), neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby (§ 241 TZ), nesplnění oznamovací povinnosti v daňovém řízení (§ 243 TZ), porušení předpisů o nálepkách a jiných předmětech k označení zboží (§ 244 TZ), padělání a pozměnění předmětů k označení zboží pro daňové účely a předmětů dokazujících splnění poplatkové povinnosti (§ 245 TZ), zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění (§ 254 TZ), sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě (§ 256 TZ), pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži (§ 257 TZ), pletichy při veřejné dražbě (§ 258 TZ), vystavení nepravdivého potvrzení a zprávy (§ 259 TZ), poškozování finančních zájmů Evropské unie (§ 260 TZ), porušení autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi (§ 270 TZ), nedovolené ozbrojování (§ 279 TZ), vývoj, výroba a držení zakázaných bojových prostředků (§ 280 TZ), nedovolená výroba a držení radioaktivní látky a vysoce nebezpečné látky (§ 281 TZ), nedovolená výroba a držení jaderného materiálu a zvláštního štěpného materiálu (§ 282 TZ), nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy (§ 283 TZ), přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu (§ 284 TZ),

nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku (§ 285 TZ), poškození a ohrožení životního prostředí (§ 293 TZ), poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti (§ 294 TZ), poškození vodního zdroje (§ 294a TZ), poškození lesa (§ 295 TZ), neoprávněné vypuštění znečišťujících látek (§ 297 TZ), neoprávněné nakládání s odpady (§ 298 TZ), neoprávněná výroba a jiné nakládání s látkami poškozujícími ozonovou vrstvu (§ 298a TZ), neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami (§ 299 TZ), neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami z nedbalosti (§ 300 TZ), poškození chráněných částí přírody (§ 301 TZ), teroristický útok (§ 311 TZ), vyhrožování s cílem působit na orgán veřejné moci (§ 324 TZ), vyhrožování s cílem působit na úřední osobu (§ 326 TZ), přijetí úplatku (§ 331 TZ), podplacení (§ 332 TZ), nepřímé úplatkářství (§ 333 TZ), zasahování do nezávislosti soudu (§ 335 TZ), maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání (§ 337 TZ), organizování a umožnění nedovoleného překročení státní hranice (§ 340 TZ), napomáhání k neoprávněnému pobytu na území republiky (§ 341 TZ), neoprávněné zaměstnávání cizinců (§ 342 TZ), křivá výpověď a nepravdivý znalecký posudek (§ 346 TZ), padělání a pozměnění veřejné listiny (§ 348 TZ), nedovolená výroba a držení pečeti státní pečeti a úředního razítka (§ 349 TZ), násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (§ 352 TZ), hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob (§ 355 TZ), podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod (§ 356 TZ), účast na organizované zločinecké skupině (§ 361 TZ), podněcování k trestnému činu (§ 364 TZ), nadřezování (§ 366 TZ), projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka (§ 404 TZ) a popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia (§ 405 TZ).

Při vymezení rozsahu kriminalizace právnických osob přicházelo dle Jelínka⁶⁰ v úvahu několik variant řešení, a to že:

- Právnické osoby budou odpovědné za všechny trestné činy, které jsou uvedené ve zvláštní části trestního zákona. Tuto variantu by bylo možné modifikovat omezením, kdy právnické osoby odpovídají za všechny trestné činy, u kterých to připouští jejich povaha.

⁶⁰ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob jako předmět zkoumání. *Kriminalistika*. 2008, č. 1, s. 46.

- Právnícké osoby budou odpovědné pouze za vypočtené trestné činy, jejichž soupis bude uveden v trestním zákoně, ať už taxativně či demonstrativně.
- Právnícké osoby budou odpovědné pouze za taxativně vypočtené trestné činy, ale jedině takové, u kterých nutnost trestního postihu, byly-li spáchány právníckou osobou, plyne z mezinárodních závazků či doporučení.

Každá z variant má své klady a zápory. Pokud by právnícká osoba odpovídala za všechny trestné činy uvedené ve zvláštní části trestního zákoníku, byla by trestněprávní ochrana v takové koncepci ucelená a shodná s trestní odpovědností fyzických osob. Určit odpovědnost právníckých osob výčtem všech trestných činů je z legislativně technické stránky věci nevyhovující, jelikož by se taková úprava stala chaotickou a spletitou, a také by zde bylo riziko toho, že nějaký trestný čin nebude uvedený. Nevýhodou koncepce odpovědnosti za všechny trestné činy uvedené ve zvláštní části trestního zákoníku je skutečnost, že u některých trestných činů je jen těžko představitelné, že by jej právnícká osoba byla schopna spáchat. Příkladem takového trestného činu je například dvojí manželství či opilství, tedy vlastnoruční delikty. Další nevýhodou této koncepce je vysoká pravděpodobnost neúměrného zatížení systému trestního soudnictví. Pokud by právnícká osoba byla odpovědná za všechny trestné činy uvedené ve zvláštní části trestního zákoníku, s výjimkou těch, u kterých by to vylučovala povaha věci, byl by takový stav v rozporu se zásadou *nullum crimen sine lege certa*, a docházelo by k narušování právní jistoty, jelikož by zcela jistě nastaly spory o to, který trestný čin je zrovna povahou věci vyloučen z možnosti spáchání právníckou osobou. Právní jistota by byla zachována v případě, kdy by byl výčet trestných činů, za které může být právnícká osoba odpovědná, stanoven taxativně.⁶¹ Tato úprava má však také jistá negativa, jelikož by s postupem času muselo docházet k novelizacím ustanovení zákona, které by upravovalo výčet trestných činů, za něž může být právnícká osoba trestně odpovědná.

⁶¹ JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právníckých osob jako předmět zkoumání. *Kriminalistika*. 2008, č. 1, s. 45 – 46.

V rámci první snahy o zavedení trestní odpovědnosti právnických osob do českého právního řádu v roce 2004 bylo v souvislosti s návrhem zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim uvažováno dle důvodové zprávy o tom, že by nový zákon nevymezoval konkrétní trestné činy, jelikož by právnická osoba měla zásadně odpovídat za veškeré trestné činy vymezené v trestním zákoníku nebo v některém jiném trestním zákoně, pokud to nebude vyloučeno z povahy konkrétního trestného činu. V průběhu připomínkového řízení však byla tato varianta, která by obecně odkázala na trestní zákon, připomínkovými místy (až na výjimky) odmítnuta, neboť by byla značně neurčitá, což by působilo obtíže při stanovení konkrétní trestní odpovědnosti právnické osoby. Byl zvolen koncept taxativního výčtu trestných činů, jichž se může právnická osoba dopustit.⁶² Tento výčet trestných činů byl velice obsáhlý, jelikož uváděl celkem 154 přečinů a zločinů. Návrh zákona byl zamítnut v prvním čtení a další úvahy o koncepci rozsahu kriminalizace právnických osob nastaly až v souvislosti s tvorbou nového zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, který byl nakonec přijat v roce 2011. Tento nový zákon pojal za vlastní koncepci taxativního výčtu všech zločinů a přečinů, u nichž přichází trestní odpovědnost právnických osob v úvahu, přičemž okruh trestných činů byl téměř výhradně omezen na ty z nich, u nichž zavedení deliktů odpovědnosti vyžadovaly mezinárodní smlouvy a právní předpisy Evropského společenství či Evropské unie. Tyto dokumenty požadovaly postih právnických osob hlavně v oblasti legalizace výnosů z trestné činnosti, korupce, poškozování životního prostředí, organizovaného zločinu, obchodu s lidmi a sexuálního vykořisťování dětí, ochrany finančních zájmů EU, počítačové kriminality, padělání peněžních prostředků, drogových a rasově motivovaných jednání a podobných oblastí. Do výčtu trestných činů byly zahrnuty též daňové trestné činy, a to kvůli poskytnutí obdobné ochrany finančním zájmům České republiky jako je poskytována finančním zájmům EU, a také proto, aby se posílil tlak na řádné plnění daňové povinnosti právnických osob.⁶³ Celkový počet trestných činů, jichž se mohla právnická osoba dopustit, byl k datu nabytí účinnosti Zákona 84 zločinů a přečinů.

⁶² Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2004. IV. volební období. Tisk 745 – Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Důvodová zpráva. Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=4&ct=745&ct1=0> (24. 7. 2015).

⁶³ Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2011. VI. volební období. Tisk 285 – Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Důvodová zpráva. Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=285&ct1=0> (24. 7. 2015).

Díky tomu, že byl v Zákoně zvolen výše uvedený model taxativního výčtu trestných činů, nebylo třeba dlouho čekat na moment, kdy novelizací Zákona došlo k rozšíření katalogu trestných činů obsaženého v ustanovení § 7 ZTOPO. Jak již bylo zmíněno v kapitole „Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim“, byl v roce 2014 přijat zákon č. 141/2014 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 105/2013 Sb. Tímto zákonem do ustanovení § 7 ZTOPO přibyl trestný čin znásilnění (§ 185 TZ), účast na pornografickém představení (§ 193a TZ), navazování nedovolených kontaktů s dítětem (§ 193b TZ) a lichva (§ 218 TZ). Počet trestných činů, za něž může být právnická osoba odpovědná, tak vzrostl na 88 přečinů a zločinů.

4.2. Přičitatelnost trestného činu právnické osobě

Přičitatelnost trestného činu právnické osobě je jedním z nejdůležitějších principů, na kterých je zákon o trestní odpovědnosti právnických osob postaven. „*Pachatelem trestného činu u fyzických osob je živý člověk, osoba myslící, cítící, mající vůli, jde-li o mladistvého pachatele, osoba rozumově a mravně vyspělá. Právnická osoba se ovšem ze své přirozenosti liší od osoby fyzické, a proto na ni nemůžeme klást stejná kritéria jako na osobu fyzickou. Právnická osoba jako abstraktní společenský útvar svoji vůli fakticky nemůže projevit obdobně jako osoba fyzická, a proto za ni její vůli musí projevit odlišná osoba fyzická nebo několik fyzických osob.*“⁶⁴ Na základě zmíněného bylo třeba vymezit podmínky přičitatelnosti protiprávního jednání právnické osobě.

4.2.1. Koncepce přičitatelnosti

Model přičitatelnosti, upravený v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob, je jistou kombinací základních odpovědnostních modelů dle Heineho třídění. Toto třídění rozlišuje možná pojetí odpovědnosti právnické osoby na přičtenou odpovědnost právnické osoby, původní odpovědnost právnické osoby a ručení právnické osoby založené na objektivní odpovědnosti právnické osoby.

⁶⁴ JELÍNEK, J.; HERCZEG, J. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 68.

Koncept přičtené odpovědnosti právnické osoby se uplatňuje například v Německu, Dánsku či Finsku, nepřiznává právnické osobě vlastní vůli a možnost samostatného zaviněného jednání, nýbrž stojí na přičitatelnosti jednání stanoveného okruhu fyzických osob právnické osobě. Právě tato přičitatelnost nahrazuje model zavinění, který je typický pro osoby fyzické. Trestní odpovědnost právnické osoby vzniká až tehdy, pokud fyzická osoba s vymezeným vztahem k právnické osobě spáchá trestný čin a rovněž jsou naplněny i další podmínky nezbytné pro založení trestní odpovědnosti právnické osoby, jako je například spáchání trestného činu ve prospěch právnické osoby či v rámci její činnosti. Tento koncept počítá s odpovědností právnické osoby za výběr osob, které u ní vykonávají řídicí či obdobnou funkci, a z této odpovědnosti vyvozuje i odpovědnost právnické osoby za deliktní jednání takovýchto osob. Právnické osobě je přičítán celý skutek, který spáchala osoba fyzická, a to včetně zavinění. To je však jistou nevýhodou vymezené koncepce, jelikož k trestní odpovědnosti právnické osoby nepostačuje to, že je známa objektivní stránka a následek spáchaného trestného činu, ale je třeba zjistit i subjektivní stránku, tedy zavinění, k jehož prokázání je nutno vědět, kterou fyzickou osobou byl trestný čin spáchán.

Model původní odpovědnosti právnické osoby se užívá například v Nizozemsku, Austrálii či Spojených státech amerických. Dle něj je právnická osoba samostatným pachatelem trestného činu, tedy je trestně odpovědná nehledě na vazbu s konkrétním trestným činem fyzické osoby. Tato koncepce má více možných variant. Například v Nizozemsku se uplatňuje model reprezentace, který stojí na odpovědnosti osoby, se kterou právo spojuje vykonávání jisté funkce. Určité jednání fyzické osoby jako přímého pachatele je považováno za důsledek jednání právnické osoby jako pachatele funkčního. Právnická osoba je funkčním pachatelem pouze tehdy, pokud dala ke spáchání trestného činu přímý podnět nebo nepodnikla dostatečná preventivní opatření k zamezení spáchání trestného činu. Další varianta modelu původní odpovědnosti právnických osob má svůj původ ve Spojených státech amerických a jedná se o takzvaný model agregace, kdy je právnické osobě přiznána vlastní vůle odlišná od vůle fyzických osob, které tuto právnickou osobu tvoří, a též je přiznána schopnost samostatně jednat. Vůle a tedy i zavinění právnické osoby se vyvozuje ze souhrnu jednání jednotlivých osob, jež vykonávají práva a povinnosti v rámci právnické osoby. Jednání takovýchto osob, aniž by jim páchaly trestnou činnost, může v souhrnu naplnit

jednotlivé znaky nedbalostního trestného činu, za něž pak bude právnická osoba trestně odpovědná. Poslední varianta modelu původní odpovědnosti právnických osob se zabývá pojmy jako „vadná firemní kultura“, „závadné firemní prostředí“ či „zanedbání řídicích nebo kontrolních povinností“. Právnická osoba má dle tohoto modelu omezenou způsobilost jednat v tom smyslu, že má zajistit řádný výkon řídicích a kontrolních mechanismů a také má vytvářet preventivní omezení, která by zamezovala páčání trestných činů. Nesplnění takovýchto opatření a omezení, která jsou právnické osobě uložena právním řádem, představuje subjektivní stránku trestného činu právnické osoby. Koncepte původní odpovědnosti právnických osob je však nejvíce kritizovaným modelem, jelikož presumuje vlastní vůli právnické osoby.

Třetím základním pojetím odpovědnosti právnické osoby je ručení právnické osoby založené na objektivní odpovědnosti právnické osoby, kdy se nezkoumá subjektivní stránka trestného činu ani spojitost s jednáním fyzické osoby. Právnická osoba odpovídá za trestný čin bez ohledu na jeho zavinění. Tato koncepce je užívána pouze v omezeném okruhu případů především ve státech common-law, například u trestných činů proti životu a zdraví nebo proti životnímu prostředí. V České republice je tato koncepce užívána v rámci správního práva trestního, ale pro účely trestní odpovědnosti právnických osob byla odmítnuta jako nevhodná pro rozpor se základními zásadami, na kterých trestní právo hmotné stojí.

Na základě výše uvedeného je třeba zopakovat, že model přičitatelnosti zakotvený v Zákoně je jistou kombinací základních odpovědnostních modelů dle Heineho třídění, a to hlavně konceptu přičtené odpovědnosti právnické osoby v ustanovení § 8 odst. 1 a odst. 2 písm. a) ZTOPO a z menší části konceptu původní odpovědnosti právnické osoby v ustanovení § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO, které vyžaduje kromě jednání vymezených osob, které se přičítá právnické osobě, dále i zanedbání řídicích nebo kontrolních povinností osobami vymezenými v ustanovení § 8 odst. 1 písm. a) až c) ZTOPO.⁶⁵

4.2.2. Podmínky přičitatelnosti

Přičitatelnost trestného činu právnické osobě je upravena v ustanovení § 8 ZTOPO. Toto ustanovení v odstavci 1 stanoví, že trestným činem spáchaným

⁶⁵ FOREJT, P.; HABARTA, P.; TŘEŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*, Praha: Linde Praha, 2012, s. 66 – 69.

právníčkou osobou je protiprávní čin spáchaný jejím jménem nebo v jejím zájmu či v rámci její činnosti, pokud tak jednal:

- a) statutární orgán nebo člen statutárního orgánu, nebo jiná osoba, která je oprávněna jménem nebo za právníčkou osobu jednat,
- b) ten, kdo u této právnícké osoby vykonává řídicí nebo kontrolní činnost, i když není osobou uvedenou v písmenu a),
- c) ten, kdo vykonává rozhodující vliv na řízení této právnícké osoby, jestliže jeho jednání bylo alespoň jednou z podmínek vzniku následku zakládajícího trestní odpovědnost právnícké osoby, nebo
- d) zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení při plnění pracovních úkolů, i když není osobou uvedenou v písmenech a) až c),

a lze jí ho přičítat podle odstavce 2 § 8 ZTOPO.

Aby došlo k přičtení trestného činu právnícké osobě, je třeba naplnit níže uvedené podmínky.

Jednání musí být protiprávní, což znamená, že při něm dochází k porušení či neplnění právní povinnosti stanovené zákonem.

Protiprávní jednání musí naplňovat jednu ze skutkových podstat trestných činů vyčtených v ustanovení § 7 ZTOPO. Za žádné jiné trestné činy není právnícká osoba trestně odpovědná.

Další podmínkou je, že trestné jednání bylo spácháno jménem právnícké osoby, v jejím zájmu či v rámci její činnosti. Smyslem této podmínky je ochrana právnícké osoby před trestní odpovědností za jednání, které spáchaly výše vypočtené osoby bez jakékoli souvislosti s činností právnícké osoby.

Trestným jednáním v zájmu právnícké osoby se rozumí takové trestné jednání, ze kterého právnícké osobě plyne nějaký užitek, ať už ve formě přílivu majetku či naopak zabránění odlivu majetku, například ve formě platby, kterou by za správných podmínek právnícká osoba platit měla.

Trestným jednáním jménem právnícké osoby je takové trestné jednání, které vykonává statutární orgán právnícké osoby či jiná osoba oprávněná jednat jejím jménem dle ustanovení § 8 odst. 1 písm. a) ZTOPO. V tomto případě se vychází z modelu, že právnícká osoba nemá vlastní vůli a ani ji sama nemůže navenek projevovat, tudíž se

považují za jednání právnické osoby takové projevy vůle, jež činí jménem právnické osoby její orgány či jiné k tomu oprávněné fyzické osoby, a následky takového jednání se přičítají právnické osobě.

Trestného jednání v rámci činnosti právnické osoby se mohou dopustit pouze osoby, které působí v rámci právnické osoby a právě v jejím provozu spáchají trestný čin.

Dalším předpokladem pro přičtení trestného jednání, jsou podmínky přičtení trestného jednání právnické osobě vymezené v ustanovení § 8 odst. 2 ZTOPO.⁶⁶ Tyto podmínky budou uvedeny níže.

Pro splnění podmínek přičtení trestného činu právnické osobě je také nezbytné, aby se protiprávního jednání dopustila některá z fyzických osob výše uvedených. V první řadě, jde o statutární orgán nebo člena statutárního orgánu, nebo jinou osobu, která je oprávněna jménem nebo za právnickou osobu jednat. Dle ustanovení § 163 ObčZ náleží statutárnímu orgánu veškerá působnost, kterou zakladatelské právní jednání, zákon nebo rozhodnutí orgánu veřejné moci nesvěří jinému orgánu právnické osoby. Oproti úpravě v občanském zákoníku z roku 1964,⁶⁷ která stanoví, že jednání statutárního orgánu je vlastním jednáním právnické osoby, říká nový občanský zákoník, že právnická osoba sama nejedná, jelikož postrádá vlastní vůli, kterou jí nahrazují členové jejích orgánů, a tedy vždy jde o jednání v zastoupení a nikoli vlastní jednání právnické osoby. Statutární orgán právnické osoby může být představován pouze jednou osobou, jako je tomu například u veřejné obchodní společnosti, kdy je statutárním orgánem každý jednotlivý společník, který splňuje zákonem stanovené požadavky, nebo u komanditní společnosti, ve které jsou statutárním orgánem všichni komplementáři.⁶⁸ Právnická osoba může mít i statutární orgán kolektivní povahy, například u akciové společnosti nebo družstva jde o představenstvo.⁶⁹ Statutárním orgánem právnické osoby může být i jiná právnická osoba, která bude muset dle ustanovení § 154 ObčZ, jakožto člen voleného statutárního orgánu právnické osoby, zmocnit osobu fyzickou, aby ji v orgánu zastupovala, jinak by právnickou osobu zastupoval člen jejího statutárního orgánu. Člen statutárního orgánu může dle ustanovení § 164 odst. 1 ObčZ zastupovat právnickou osobu ve všech záležitostech, a

⁶⁶ FOREJT, P.; HABARTA, P.; TŘEŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*, Praha: Linde Praha, 2012, s. 69 – 71.

⁶⁷ Viz. § 20 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

⁶⁸ Viz. § 106 odst. 1 a § 125 odst. 1 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech.

⁶⁹ Viz. § 435 odst. 1 a § 705 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech.

pokud náleží působnost statutárního orgánu více osobám, tvoří pak kolektivní statutární orgán. Dle občanského zákoníku se nerozlišuje mezi jednáním statutárního orgánu a jednáním jeho člena. Osobou oprávněnou jednat za právnickou osobu se rozumí její zástupce, a to zástupce stanovený smluvně nebo stanovený ze zákona či soudním rozhodnutím. Ze zákona právnickou osobu zastupují její zaměstnanci v rozsahu obvyklém vzhledem k jejich zařazení a funkci, totéž platí pro její členy či členy orgánu nezapsaného do veřejného rejstříku. Jde-li o zákonného zástupce obce, je jím starosta dle ustanovení § 103 odst. 1 zákona o obcích, a zákonným zástupcem kraje je hejtman dle ustanovení § 61 odst. 1 zákona o krajích. Smluvní zastoupení vzniká na základě dohody stran, kdy jedna z nich zastupuje druhou v ujednaném rozsahu. Na základě plné moci zastupují právnickou osobu například obchodní zástupce, mandatář, advokát a další. Za nejširší smluvní zastoupení je považována prokura, jelikož se prokurista zmocňuje k právním jednáním, ke kterým dochází při provozu obchodního závodu, případně pobočky, a to i k takovým jednáním, pro která se jinak vyžaduje zvláštní plná moc. Přesto jsou však prokuristova oprávnění omezena a zcizit či zatížit nemovitou věc může, pouze pokud je tak výslovně uvedeno. Prokuru může udělit pouze právnická osoba, která je zapsaná v obchodním rejstříku, a prokura samotná se v žádném případě nesmí udělit právnické osobě.⁷⁰ Ustanovení zástupce právnické osoby soudním rozhodnutím je upraveno v § 165 ObčZ. V případě, že statutární orgán nemá dostatečný počet členů potřebný k rozhodování, jmenuje na návrh osoby, která osvědčí právní zájem, chybějící členy soud na dobu než budou noví členové povoláni způsobem stanoveným v zakladatelském právním jednání. Pokud se tak nestane, jmenuje soud právnické osobě opatrovníka, a to i bez návrhu, kdykoli se o tom během své činnosti dozví. Dále soud jmenuje právnické osobě opatrovníka, opět může i bez návrhu, jsou-li zájmy člena statutárního orgánu v rozporu se zájmy právnické osoby a právnická osoba nemá jiného člena orgánu schopného ji zastupovat. Další ustanovení občanského zákoníku týkající se opatrovnictví právnické osoby jsou obsažena v § 486 až § 488 a určité výjimky z uvedené úpravy obsahuje zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech.

Osobami vykonávajícími řídicí či kontrolní činnost se dle ustanovení § 8 odst. 1 písm. b) ZTOPO nerozumí osoby, které vykonávají takovou činnost a jsou statutárním

⁷⁰ Viz § 450 odst. 1 a § 452 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

orgánem, členem statutárního orgánu či zástupcem právnické osoby. Řídící činnost vykonávají hlavně vrcholné orgány právnické osoby a jejich členové. Jedná se například o valnou hromadu akciové společnosti, valnou hromadu společnosti s ručením omezeným či členskou schůzi družstva a jiné obdobné orgány. V případě velkých a na organizaci složitých právnických osob se vrcholné orgány specializují hlavně na řízení právnické osoby co do obecné strategie řízení. Konkrétní řízení právnické osoby je svěřeno jiné osobě, kterou je například manažer, výkonný ředitel či vedoucí úseku. V takovýchto velkých společnostech může být struktura řízení i trojstupňová, kdy na vrcholu hierarchie řízení je statutární orgán, jemu je podřízen generální ředitel, kterému jsou zase podřízeni jednotliví úsekoví ředitelé. Osoby, které vykonávají kontrolní činnost, jsou členy orgánů právnické osoby, jež se specializují na kontrolní činnost. Takovými orgány jsou dozorčí rady společnosti s ručením omezeným, dozorčí rady akciové společnosti, kontrolní komise družstva, rady veřejné výzkumné instituce, správní rady obecně prospěšné společnosti a jiné.

Osobou vykonávající rozhodující vliv na řízení právnické osoby dle ustanovení § 8 odst. 1 písm. c) ZTOPO se nerozumí osoby vymezené v § 8 odst. 1 písm. a) a b) ZTOPO, tedy ani statutární orgán nebo člen statutárního orgánu, nebo jiná osoba, která je oprávněna jednat jménem nebo za právnickou osobu, ani ten, kdo u právnické osoby vykonává řídicí nebo kontrolní činnost a není statutárním orgánem, jeho členem či zástupcem právnické osoby. V tomto případě se jedná o osobu, která nevykonává v právnické osobě žádné funkce, ale přesto ve významném měřítku ovlivňuje její činnost, a tím vykonává rozhodující vliv. Za rozhodující vliv lze považovat stav, kdy o zásadních otázkách řízení fakticky nerozhoduje statutární či výkonný orgán právnické osoby, ale někdo jiný. Vliv lze dělit na faktický a právní. Faktickým vlivem se rozumí vliv, který osoba má, aniž by měla právní titul k jeho uplatňování na řízení právnické osoby. Pokud jde o právní vliv, rozumí se jím vliv, který osoba má na základě využití právního titulu. Takovým právním titulem může být například smlouva, možnost disponovat s hlasovacími právy či podíl na právnické osobě.

Zaměstnancem či osobou v obdobném postavení je třeba pro účely Zákona rozumět fyzickou osobu v pracovněprávním či obdobném vztahu k osobě právnické. Opět nemůže být ani jednou z osob uvedených v ustanovení § 8 odst. 1 písm. a) až c) ZTOPO, aby se mohlo jednat o osobu uvedenou v § 8 odst. 1 písm. d) ZTOPO.

Zaměstnanec je fyzická osoba vykonávající závislou práci v pracovněprávním vztahu dle ustanovení § 1 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů (dále také „ZPr“), a to v pracovním poměru či na základě dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr dle ustanovení § 3 ZPr. Způsobilost fyzické osoby jako zaměstnance mít v pracovněprávních vztazích práva a povinnosti jakož i způsobilost vlastními právními úkony nabývat těchto práv a brát na sebe tyto povinnosti vzniká dle § 6 ZPr dnem, kdy fyzická osoba dosáhne věku 15 let a ukončí povinnou školní docházku. Děti mladší 15 let mohou dle zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, vykonávat pouze uměleckou, kulturní, sportovní a reklamní činnost pro právnickou nebo fyzickou osobu, která má tuto činnost v předmětu své činnosti, jen jestliže je tato činnost přiměřená jeho věku, není pro něj nebezpečná, nebrání jeho vzdělávání nebo docházce do školy a účasti na výukových programech, nepoškozuje jeho zdravotní, tělesný, duševní, morální nebo společenský rozvoj. Osobou v obdobném postavení jako zaměstnanec je například zaměstnanec agentury práce či dočasně přidělený zaměstnanec k jinému zaměstnavateli dle ustanovení § 43a ZPr. V neposlední řadě lze mezi osoby v obdobném postavení jako zaměstnanec zařadit i pracovníky, kteří vykonávají práci na základě takzvaného švarcsystému, v němž se jedná o skryté zaměstnávání osob se živnostenským listem z důvodu vyhýbání se placení odvodů za zaměstnance.

Zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení musí spáchat protiprávní čin při plnění pracovních úkolů a to bez ohledu na skutečnost, jestli se dopustí protiprávního jednání na pracovišti či mimo něj, jelikož mnohdy dochází k plnění pracovních úkolů i mimo pracoviště.⁷¹

Již výše zmíněným předpokladem pro přičtení trestného jednání právnické osobě jsou podmínky přičtení trestného jednání právnické osobě vymezené v ustanovení § 8 odst. 2 ZTOPO, které říká, že právnické osobě lze přičítat spáchání trestného činu uvedeného v § 7 ZTOPO, byl-li spáchán:

- a) jednáním orgánů právnické osoby nebo osob uvedených v § 8 odst. 1 písm. a) až c) ZTOPO, nebo

⁷¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 193 – 206.

- b) zaměstnancem uvedeným v § 8 odst. 1 písm. d) ZTOPO na podkladě rozhodnutí, schválení nebo pokynu orgánů právnické osoby nebo osob uvedených v § 8 odst. 1 písm. a) až c) ZTOPO anebo proto, že orgány právnické osoby nebo osoby uvedené v § 8 odst. 1 písm. a) až c) ZTOPO neprovedly taková opatření, která měly provést podle jiného právního předpisu nebo která po nich lze spravedlivě požadovat, zejména neprovedly povinnou nebo potřebnou kontrolu nad činností zaměstnanců nebo jiných osob, jimž jsou nadřizeny, nebo neučinily nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu.

Model vymezený v ustanovení § 8 odst. 2 písm. a) ZTOPO je modelem založeným na přičitatelnosti jednání fyzické osoby osobě právnické. V tomto konceptu se všechny znaky trestného činu včetně subjektivní stránky, tedy zavinění, a naopak vyjma subjektu odvozují od jednatelky fyzické osoby. Základem pro posouzení trestní odpovědnosti právnické osoby je trestný čin jednatelky fyzické a její zavinění. Vyžadovaná forma zavinění u trestného činu právnické osoby je naplněna skrze formu zavinění jednatelky fyzické osoby a přičítá se jí stejně jako jednání samé či jeho následek, z čehož plyne, že jednání fyzické a právnické osoby je v tomto případě shodné. Na základě popsanych skutečností bude ve většině případů pro vznik trestní odpovědnosti právnické osoby a dále její odsouzení nutné zjistit, která fyzická osoba konkrétně se dopustila trestného činu, aby bylo vůbec možné určit znaky skutkové podstaty trestného činu a hlavně jeho subjektivní stránku. Zjišťovat konkrétní fyzickou osobu, jež spáchala trestný čin, nebude třeba v případě, kdy bude možné dovést všechny potřebné znaky skutkové podstaty trestného činu ze skutkových okolností. V tomto modelu bude právnické osobě přičítáno celé jednání statutárního orgánu, jeho člena, jiných osob oprávněných jednat jménem nebo za právnickou osobu, osob vykonávajících řídicí či kontrolní činnost v právnické osobě a osob majících rozhodující vliv na řízení právnické osoby.

V modelu obsaženém v ustanovení § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO se nejedná o čistou přičitatelnost, ale jsou zde obsaženy i prvky konceptu původní trestní odpovědnosti právnických osob. Na rozdíl od konceptu původní trestní odpovědnosti právnických osob se povinnost řádného výkonu řízení a kontroly činností probíhajících v rámci právnické osoby ukládá příslušným osobám a orgánům právnické osoby a ne

přímo právnické osobě. Právnická osoba nemá dle tohoto konceptu schopnost samostatně zaviněně jednat a opět je nezbytné určit subjektivní stránku trestného činu dle jednání konkrétní fyzické osoby, kterou je v tomto případě zaměstnanec či osoba v obdobném postavení. Navíc je třeba ke vzniku trestní odpovědnosti právnické osoby, aby orgány právnické osoby či osoby uvedené v ustanovení § 8 odst. 1 písm. a) až c) ZTOPO neprovedly taková opatření, jež měly provést dle jiného právního předpisu či která po nich lze spravedlivě požadovat, zejména neprovedly povinnou či potřebnou kontrolu nad činností zaměstnanců či jiných osob, kterým jsou nadřizeny, nebo neučinily nezbytná opatření k zamezení či odvrácení následků spáchaného trestného činu. Aby tedy bylo možné přičíst trestní odpovědnost právnické osobě, je nutné, aby zároveň jednala jak fyzická osoba jako zaměstnanec či osoba v obdobném postavení, tak i orgán právnické osoby či jiná pověřená osoba, a také je nezbytné, aby byla mezi spácháním trestného činu zaměstnancem či osobou v obdobném postavení a konáním či opomenutím osoby uvedené v ustanovení § 8 odst. 1 písm. a) až c) ZTOPO příčinná souvislost. Bude-li však spáchán trestný čin i přesto, že osoby vymezené v § 8 odst. 1 písm. a) až c) ZTOPO vykonaly všechna potřebná opatření, která měly provést dle zvláštního předpisu či která po nich lze spravedlivě požadovat, trestný čin nebude moci být právnické osobě přičten, i když k jeho spáchání došlo v jejím zájmu, v rámci její činnosti nebo z něj měla prospěch.⁷²

4.2.3. Přičitatelnost jednání neznámé osoby

Důležitou skutečnost stanoví § 8 odst. 3 ZTOPO, a to že trestní odpovědnosti právnické osoby nebrání, pokud se nepodaří zjistit, která konkrétní fyzická osoba jednala způsobem uvedeným v odstavcích 1 a 2 § 8 ZTOPO. Toto ustanovení je naplněním požadavků mezinárodních dokumentů, které žádaly, aby trestní odpovědnost právnické osoby nebyla závislá na zjištění konkrétní fyzické osoby, jež se dopustila trestného činu. Jistým úskalím modelu trestní odpovědnosti právnické osoby založené na přičitatelnosti je to, že subjektivní stránka trestného činu vychází z jednání fyzické osoby a bez zjištění konkrétní fyzické osoby je obtížnější prokázání subjektivní stránky trestného činu. Je však možné subjektivní stránku dovodit ze skutkových okolností. V každém případě je nezbytné určit, že jednala některá osoba uvedená v ustanovení § 8

⁷² FOREJT, P.; HABARTA, P.; TŘEŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*, Praha: Linde Praha, 2012, s. 80 – 83.

odst. 1 písm. a) až d) ZTOPO, „i když se jí nepodaří identifikovat či ztotožnit. Tím zákon o trestní odpovědnosti právnických osob výrazně osamostatňuje trestní odpovědnost právnických osob, vyplývající z odlišnosti předpisů trestního zákoníku a zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, zejména co do odlišnosti podmínek zakládajících trestní odpovědnost, od trestní odpovědnosti fyzických osob uvedených v § 8 odst. 1 ZTOPO. Trestní odpovědnost právnické osoby tak není závislá na tom, zda bude možno zjistit nebo dokonce usvědčit či odsoudit za spáchaný trestný čin fyzickou osobu, která jednala ve smyslu § 8 odst. 1 a 2 ZTOPO. Stačí, že bude prokázáno, že některá z osob ve vztahu k právnické osobě jednala způsobem, jímž při splnění podmínek uvedených v § 8 odst. 1 nebo 2 došlo ke spáchání trestného činu právnickou osobou.“⁷³ Právnickou osobu tedy lze soudit a odsoudit, aniž by byla známa totožnost té konkrétní fyzické osoby, která jednala jménem právnické osoby nebo v jejím zájmu či v rámci její činnosti a jejíž jednání bylo takové právnické osobě přičteno na základě § 8 ZTOPO.⁷⁴

4.2.4. Zvláštní případy přičitatelnosti

Dalším důležitým ustanovením je § 8 odst. 4 ZTOPO, jenž stanoví možnost užití § 8 odst. 1 a 2 ZTOPO i v případě, kdy za a) k jednání uvedenému ve zmíněných odstavcích došlo před vznikem právnické osoby, za b) právnická osoba vznikla, ale soud rozhodl o neplatnosti právnické osoby, za c) právní úkon, který měl založit oprávnění k jednání za právnickou osobu, je neplatný či neúčinný, nebo za d) jednajícím fyzická osoba není za takový trestný čin trestně odpovědná.

V jistých případech přichází v úvahu jednání za právnickou osobu, která ještě nevznikla. Tato situace je upravena v ustanovení § 127 ObčZ, který říká, že za právnickou osobu lze jednat jejím jménem již před jejím vznikem a ten, kdo takto jedná, je z takového jednání oprávněn a zavázán sám. V případě, že osob jedná více, jsou oprávněny a zavázány nerozdílně. Právnická osoba může po svém vzniku pro sebe účinky takovýchto jednání převzít, a to nejdéle do tří měsíců od svého vzniku. Učiní-li tak právnická osoba, pak je z těchto jednání od počátku sama oprávněna a zavázána. Z toho plyne, že pokud příslušný orgán či osoba po vzniku právnické osoby takové trestné jednání schválí do určené lhůty, bude za něj právnická osoba trestně odpovědná.

⁷³ ŠÁMAL, P. a kol., *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 214.

⁷⁴ FOREJT, P.; HABARTA, P.; TŘEŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*, Praha: Linde Praha, 2012, s. 80 – 84.

V případě, že právnická osoba vznikla, ale soud rozhodl o její neplatnosti, je na místě trvat na trestní odpovědnosti právnické osoby za jednání, k němuž došlo před prohlášením soudu o její neplatnosti. Pokud by se právnická osoba nepovažovala za trestně odpovědnou za jednání, ke kterému došlo před rozhodnutím soudu o její neplatnosti, mohlo by docházet k nežádoucím situacím, kdy by právnická osoba již při svém vzniku počítala s tím, že bude-li prohlášena za neplatnou, může se před takovým prohlášením soudu beztrestně dopouštět trestné činnosti. Neplatnost právnické osoby a její důvody jsou upraveny v ustanovení § 129 ObčZ, které říká, že soud prohlásí právnickou osobu po jejím vzniku, a to i bez návrhu, za neplatnou, pokud:

- a) zakladatelské právní jednání chybí,
- b) zakladatelské právní jednání nemá náležitost nezbytnou pro právní existenci právnické osoby,
- c) právní jednání zakladatelů odporuje § 145 ObčZ nebo
- d) právnickou osobu založilo méně osob, než je k tomu podle zákona třeba.

Dnem, kdy je právnická osoba prohlášena za neplatnou, vstupuje do likvidace, ale nemá to vliv na práva a povinnosti, které nabyla. Prohlášení soudu o neplatnosti právnické osoby tak nemá ani žádný vliv na její možnou trestní odpovědnost.

Neplatnost či neúčinnost právního úkonu, který měl založit oprávnění k jednání za právnickou osobu, nezbavuje právnickou osobu trestní odpovědnosti za takové jednání, je-li jí přičitatelné, přestože k němu došlo právě na základě neplatného či neúčinného právního úkonu. K takové úpravě se přistoupilo z důvodu ochrany práv třetích osob, dotčených trestným činem právnické osoby. Pro posouzení neplatnosti či neúčinnosti právního úkonu se užijí ustanovení občanského zákoníku, a to ustanovení § 574 a následující pro neplatnost právních jednání a ustanovení § 588 a následující pro relativní neúčinnost.

Právnická osoba může být trestně odpovědná i tehdy, jestliže jednajícím fyzická osoba, jejíž jednání se právnické osobě přičítá, není za trestný čin trestně odpovědná, jelikož jsou u ní shledány okolnosti vylučující protiprávnost. Toto ustanovení je v souladu s § 9 odst. 3 ZTOPO, které říká, že trestní odpovědností právnické osoby není dotčena trestní odpovědnost osoby fyzické uvedené v § 8 odst. 1 ZTOPO a naopak trestní odpovědností takové fyzické osoby není dotčena trestní odpovědnost právnické osoby. Jedná se o racionální model, jelikož v případě trestní odpovědnosti právnické

osoby je pachatelem osoba právnická, která je odlišná od osoby fyzické, jejíž jednání se právnické osobě přičítá. I podmínky vzniku trestní odpovědnosti jsou pro právnickou osobu odlišné od podmínek vzniku trestní odpovědnosti u fyzické osoby.⁷⁵

4.3. Přechod trestní odpovědnosti právnické osoby na jejího právního nástupce

Dle důvodové zprávy k zákonu o trestní odpovědnosti právnických osob bylo nezbytně nutné vytvořit jasnou úpravu přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce právnické osoby, a to proto, aby se zamezilo možnému vyhýbání se trestu či důsledkům s ním spojených. Inspirací pro tuto úpravu bylo ustanovení § 10 rakouského Spolkového zákona o odpovědnosti sdružení za trestné činy z roku 2005 (Verbandsverantwortlichkeitsgesetz), které stanoví, že účinky spojené s trestní odpovědností právnické osoby nastávají vůči jejímu právnímu nástupci bez dalšího k okamžiku vzniku právního nástupnictví. *„Po vzoru této úpravy bylo převzato ustanovení o právním nástupnictví právnické osoby a současně bylo přihlédnuto k tomu, že změna právnické osoby je vázána na specifické procesní postupy občanského nebo obchodního práva. Je-li právních nástupců více, platí podle této úpravy, že trestní odpovědnost původní právnické osoby přechází na všechny právní nástupce. Rozsah výnosů a užiteků, které z trestné činnosti přešly na právního nástupce, jakož i míra, v jaké právního nástupci pokračují v trestné činnosti, bude relevantní z hlediska uloženého trestu.“*⁷⁶

Přechod trestní odpovědnosti právnické osoby na jejího právního nástupce je upraven v ustanovení § 10 ZTOPO, a to stanoví, že:

- (1) Trestní odpovědnost právnické osoby přechází na všechny jejího právního nástupce.
- (2) Přešla-li trestní odpovědnost podle § 10 odst. 1 ZTOPO na více právních nástupců právnické osoby, přihlédne soud při rozhodování o druhu a výměře trestu nebo ochranného opatření i k tomu, v jakém rozsahu na každého z nich přešly výnosy, užitky a jiné výhody ze spáchaného

⁷⁵ FOREJT, P.; HABARTA, P.; TŘEŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*, Praha: Linde Praha, 2012, s. 84 – 88.

⁷⁶ Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2011. VI. volební období. Tisk 285 – Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Důvodová zpráva, s. 44. Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=285&ct1=0> (15. 9. 2015).

trestného činu, případně i k tomu, v jakém rozsahu kterýkoli z nich pokračuje v činnosti, v souvislosti s ním byl spáchán trestný čin.

- (3) Na ukládání úhrnného, souhrnného a společného trestu právnímu nástupci se obdobně užití ustanovení trestního zákoníku; nepřichází-li takový postup v úvahu vzhledem k povaze právního nástupnictví nebo z jiných důvodů, soud uloží samostatný trest.
- (4) Obdobně podle odstavců 1 až 3 § 10 ZTOPO bude soud postupovat v případě, že dojde ke zrušení právnické osoby po pravomocném skončení trestního stíhání.

S ustanovením § 10 ZTOPO je provázáno procesní ustanovení § 32 ZTOPO, které stanoví, že právnická osoba, proti níž bylo zahájeno trestní stíhání, má povinnost neprodleně písemně oznámit státnímu zástupci a v řízení před soudem předsedovi senátu, že budou prováděny úkony směřující k jejímu zrušení, zániku nebo přeměně, a to před provedením těchto úkonů, jinak by byly takové úkony neplatné. Dále stanoví, že právnická osoba, proti níž bylo zahájeno trestní stíhání, nemůže být do doby jeho pravomocného skončení zrušena a ani nemůže dojít k její přeměně či zániku. Toto pravidlo však neplatí v případě, kdy by důsledky zákazu zrušení, přeměny či zániku právnické osoby během jejího trestního stíhání byly nepřiměřené povaze spáchaného trestného činu. V takovém případě by soud rozhodl na návrh právnické osoby o jejím zrušení, přeměně či zániku a trestní odpovědnost stíhané právnické osoby by přešla na jejího právního nástupce. V případě, že právnická osoba byla založena na dobu určitou či k dosažení určitého účelu a v době po zahájení jejího trestního stíhání byl naplněn její účel nebo uplynula doba, na kterou byla založena, je na ni od takového momentu pohlíženo, jako by byla založena na dobu neurčitou.

Pod pojmem právního nástupnictví se rozumí relativní nabytí práva či povinnosti, kterou měla doposud jiná osoba. „*Právní nástupce právnické osoby ve vztahu ke třetím osobám vstupuje do právního postavení svého předchůdce (právnické osoby), tedy auktora.*“ Právní nástupnictví se jinak označuje také jako takzvaná sukcese, která se dělí na sukcesí singulární a univerzální. Singulární sukcesí vstupuje právní nástupce pouze do určitých práv a povinností svého předchůdce, zatímco univerzální sukcesí vstupuje právní nástupce v podstatě do všech majetkových práv a povinností svého předchůdce. Pokud jde o univerzální právní nástupnictví právnické

osoby, dochází k němu zejména ve spojitosti s jejím zánikem, kdy právní nástupce právnické osoby nabývá celé její jmění. K právnímu nástupnictví dochází při zániku právnické osoby s jedním či více právními nástupci, ale také k němu dochází i v případě, kdy původní trestně odpovědná právnická osoba nezaniká, avšak její jmění či jeho část, nebo i jednotlivé právo či povinnost přechází na jejího právního nástupce nebo i více právních nástupců.⁷⁷

Z již řečeného je zřejmé, že pro přechod trestní odpovědnosti právnické osoby není nezbytné, aby původní trestně odpovědná právnická osoba zanikla. V souvislosti s tím vyvstává otázka, zda se § 10 ZTOPO vztahuje pouze na univerzální sukcesi, tedy přechod všech práv a povinností, nebo se vztahuje i na singulární sukcesi, kdy dochází k přechodu i jen jednotlivého práva či povinnosti. Z pohledu civilních právních předpisů je právním nástupcem trestně odpovědné právnické osoby každý, kdo od ní nabyl jakékoli právo či povinnost a je tedy otázkou, zda i pro přechod trestní odpovědnosti právnické osoby v rámci zákona o trestní odpovědnosti právnických osob platí stejné pravidlo. Dle důvodové zprávy k Zákonu se vychází z ustanovení § 10 rakouského Spolkového zákona o odpovědnosti sdružení za trestné činy z roku 2005, a to spojuje přechod trestní odpovědnosti právnické osoby na jejího právního nástupce především s univerzální sukcesí. Podle Šámala bylo záměrem českého zákonodárce vycházet z obdobného konceptu, jelikož by bylo absurdní a v rozporu se zásadou subsidiarity trestní represe či se zásadou proporcionality, aby každá osoba, která nabyla sebemenší právo či povinnost od právnické osoby, byla právním nástupcem trestně odpovědné právnické osoby. Podle Fenyka a Smejkal je právním nástupnictvím situace, kdy dochází k dispozici se subjektem, tedy právnickou osobou, ale „*pokud dochází jen k dispozici s objektem, tzn. majetkem – ať už s podnikem, nebo s jednotlivou pohledávkou, nejde o právní nástupnictví ve smyslu ZTOPO.*“⁷⁸ Takové tvrzení však rozporuje Šámal, který tvrdí, že právní nástupnictví nelze omezit pouze na přeměnu

⁷⁷ ŠÁMAL, P. K přechodu trestní odpovědnosti právnické osoby na její právní nástupce. In Jelínek, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 172.

⁷⁸ FENYK, J.; SMEJKAL, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. Příloha: Modelová interní opatření k předcházení trestné činnosti právnické osoby*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 48.

právnícké osoby, a za univerzální sukcesi považuje i převod podniku⁷⁹ či jeho části. Pokud by tomu tak nebylo, právnícká osoba by se mohla lehce vyhnout trestní odpovědnosti, kdyby převedla podnik na jinou právníckou osobu a sama by se nechala převést na takzvaného bílého koně. Za případy právního nástupnictví lze tedy pro účely § 10 ZTOPO považovat:

- Zánik právnícké osoby s jedním právním nástupcem především fúzí, tedy sloučením či splynutím.
- Zánik právnícké osoby s více právními nástupci rozdělením ve formě rozštěpením.
- Rozdělení právnícké osoby ve formě odštěpení, kdy rozdělovaná právnícká osoba nezaniká.
- Přebod podniku či jeho části nebo jiné věci hromadné, kdy právní nástupce vstoupí do veškerých práv a povinností, které s tím souvisí, nebo jejich souboru.

Ze znění § 10 odst. 1 ZTOPO, jež stanoví, že trestní odpovědnost právnícké osoby přechází na všechny její právní nástupce, lze dovést, že pokud právnícká osoba, která byla bezprostředním právním nástupcem trestně odpovědné právnícké osoby, zanikla nebo se přeměnila s dalším právním nástupcem či převedla podnik, jeho část či jinou věc hromadnou na další právníckou osobu, přechází i na tuto další právníckou osobu trestní odpovědnost dle tohoto ustanovení.

Přechod trestní odpovědnosti právnícké osoby na osobu fyzickou možný není, což však bylo popsáno již v podkapitole Nové zásady v trestním právu.

Velice důležitou skutečností je, že k přechodu trestní odpovědnosti právnícké osoby dochází objektivně. Nepřichází v úvahu zohlednění toho, zda právnícká osoba jako právní nástupce věděla či vědět mohla, že původní právnícká osoba spáchala trestný čin. Tyto skutečnosti bral v potaz návrh zákona o trestní odpovědnosti právníckých osob a řízení proti nim z roku 2004. V ustanovení § 7 tohoto návrhu zákona bylo stanoveno, že trestní odpovědnost právnícké osoby přejde na jejího právního nástupce pouze, pokud právní nástupce nejpozději v okamžiku vzniku právního nástupnictví věděl nebo mohl vědět, že se právnícká osoba před vznikem

⁷⁹ Pojem „podnik“ současně platný a účinný občanský zákoník neupravuje, ale dle Šámala by tento výraz odpovídal termínu „obchodní závod“, definovanému v § 502 občanského zákoníku. Viz. ŠÁMAL, P. a kol., *Trestní odpovědnost právníckých osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 257.

právního nástupnictví dopustila trestného činu. Návrh zákona z roku 2011 však s touto konstrukcí nepočítal a přijal koncept objektivního přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce právnické osoby.⁸⁰

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob v § 10 odst. 2 upravuje pravidla pro ukládání trestů či ochranného opatření v případě, že trestní odpovědnost právnické osoby přešla na více jejích právních nástupců. V takovém případě bude soud při stanovení druhu a výměry trestu či ochranného opatření brát v potaz to, v jakém rozsahu na každého z právních nástupců přešly výnosy, užitky a jiné výhody ze spáchaného trestného činu, a také může přihlídnout k tomu, v jakém rozsahu kterýkoli z právních nástupců pokračuje v činnosti, v souvislosti s níž spáchala původní právnická osoba trestný čin. Tato úprava vychází ze skutečnosti, že na právního nástupce právnické osoby nemusí práva a povinnosti přejít zdaleka rovným dílem. Takovým rovným dílem nemusí přejít ani výnosy, užitky či jiné výhody plynoucí ze spáchaného trestného činu a navíc každý z právních nástupců nemusí ve stejném rozsahu pokračovat v trestné činnosti páchané původní právnickou osobou. Kvůli těmto rozdílným skutečnostem je třeba stanovit právním nástupcům právnické osoby individualizované tresty a nelze jim ukládat sankce bez rozdílu. V určitých případech, kdy by nástupnická právnická osoba, respektive její orgány provedly opatření, která jim ukládají právní předpisy či která od nich lze spravedlivě žádat, a dále by prováděly náležitě i jejich kontrolu, neměla by být vyloučena možnost upuštění od potrestání či podmíněného upuštění od potrestání s dohledem dle ustanovení § 46 a § 48 TZ. „*Opačný přístup vylučující možnost použití upuštění od potrestání by byl nepochybně v rozporu se zásadami spravedlnosti a přiměřenosti ukládaných trestních sankcí, kde je třeba v souladu se zásadou ekonomie trestní hrozby, z které vyplývají požadavky individualizace a diferenciacie trestního postihu, uplatnit ve vztahu ke každé trestně odpovědné právnické osobě jen taková trestní opatření, jež nepřevyšují míru nezbytně nutnou pro ochranu společnosti.*“⁸¹

⁸⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 248 – 258.

⁸¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 258 – 259.

5. Budoucnost zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Dosud se zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim dotkly tři novely a přesto jsou v něm stále obsaženy určité nesrovnalosti či nejasnosti, které by bylo na místě odstranit. V poslední době se také kromě připomínek k takovým nejasnostem objevuje i snaha o prosazení rozšíření trestní odpovědnosti právnických osob.

Zákona o trestní odpovědnosti právnických osob by se měla dotknout již čtvrtá novela, která je představována vládním návrhem zákona, kterým se mění zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů. Tento návrh je veden jako sněmovní tisk č. 304. Tisk prošel již prvním čtením v Poslanecké sněmovně, které proběhlo dne 5. 11. 2014, a byl přikázán usnesením k projednání ústavně právnímu a hospodářskému výboru. Hospodářský výbor Poslanecké sněmovny dne 20. 11. 2014 navrhl vrácení návrhu zákona k přepracování s tím, že by měl být projednán s podnikatelskými svazy a asociacemi, a dále doporučil, aby návrh zákona zachoval a zpřesnil či doplnil stávající výčet trestných činů.⁸² Ústavně právní výbor Poslanecké sněmovny přerušil dne 14. 1. 2015 projednávání tisku a požádal Ministerstvo spravedlnosti ČR o vypracování a zaslání Zprávy k problematice zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, kterou měla být zhodnocena dosavadní právní úprava.⁸³ Dne 18. 3. 2015 byl návrh zákona opět projednáván ústavně právním výborem, kterému byla doručena Zvláštní zpráva o poznatcích z aplikace zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, vypracovaná Nejvyšším státním zastupitelstvím. Tato zpráva byla považována za vypovídající a usuzovalo se z ní, že aplikace navrhovaného zákona nebude problematická. Ústavně právní výbor vzal v potaz pozměňovací návrh poslance JUDr. Jana Chvojky, který prosazoval pro právnické

⁸² Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2014. VII. volební období. Usnesení hospodářského výboru ze 14. schůze ze dne 20. 11. 2014.

Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=7&ct=304&ct1=1> (18. 9. 2015).

⁸³ Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2015. VII. volební období. Usnesení ústavně právního výboru z 24. schůze ze dne 14. 1. 2015.

Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=7&ct=304&ct1=2> (18. 9. 2015).

osoby možnost zproštění trestní odpovědnosti a navrhl doplnění ustanovení § 8 ZTOPO o pátý odstavec v tomto znění: „*Právnícká osoba se trestní odpovědnosti podle odstavců 1 až 4 zproští, pokud vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno požadovat, aby spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v odstavci 1, zabránila, nebo pokud osoby uvedené v odstavci 1 jednaly ve svém výlučném zájmu nebo v zájmu třetích osob, nebo pokud protiprávnímu činu ze strany právnícké osoby nebylo možno předejít ani mu zabránit.*“ Ústavně právní výbor přerušil usnesením projednávání návrhu zákona a požádal Ministerstvo spravedlnosti o vypracování komplexního pozměňovacího návrhu zohledňujícího připomínky a pozměňovací návrhy navržené během projednávání návrhu zákona s důrazem na úpravu § 8 ZTOPO.⁸⁴ Otázkou v současnosti je, jak se bude tento vládní návrh zákona vyvíjet.

Je nutno zmínit, že projednávaná novela zákona o trestní odpovědnosti právníckých osob a řízení proti nim přináší zásadní změnu, a to v rozsahu věcné působnosti zákona tak, že by právnícké osoby byly nově trestně odpovědné za všechny trestné činy vypočtené v trestním zákoníku vyjma několika z nich. Dle důvodové zprávy k návrhu zákona je jeho cílem „*rozšířit katalog trestných činů obsažený v zákoně o trestní odpovědnosti právníckých osob a řízení proti nim tak, aby bylo možné trestněprávně postihnout i ta jednání právníckých osob, u kterých je to z povahy věci žádoucí.*“ Za nejvhodnější variantu byl zvolen koncept, kdy se může právnícká osoba dopustit všech trestných činů podle trestního zákoníku vyjma taxativně vypočtených trestných činů. Výhodou tohoto modelu je jeho jednoduchost a přehlednost.⁸⁵ Jelínek konstatuje, že návrh zákona v podstatě obrací doposud užívaný model, kdy právnícké osoby byly odpovědné jen za taxativně vypočtené trestné činy, na model, kdy jsou odpovědné za všechny trestné činy s taxativně vypočtenými výjimkami. Zdůrazňuje, že „*navrhovaná právní úprava není správná a dostatečně promyšlená, protože bude znamenat v aplikační praxi tendenci stíhat právnícké osoby za všechny trestné činy, které nejsou uvedeny ve výjimkách, a to bez ohledu na to, zda se jich právnícká osoba dopustit může*

⁸⁴ Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2015. VII. volební období. Zápis z jednání ústavně právního výboru z 28. schůze ze dne 18. 3. 2015.

Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=4005&ido=1124&td=3&n=2> (19. 9. 2015).

⁸⁵ Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2014. VII. volební období. Tisk 304 – Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon o trestní odpovědnosti právníckých osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů. Důvodová zpráva, s. 1 – 8.

Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=304&CT1=0> (19. 9. 2015).

či nemůže, což může být u dlouhé řady trestných činů aktuální otázka.“⁸⁶ Takový postup je dle něj v rozporu se zásadou subsidiarity trestní represe. Zásada subsidiarity trestní represe bude zohledňována při posuzování trestných činů spáchaných jak fyzickou osobou, tak osobou právnickou. K tomu Jelínek uvádí stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu publikovaného pod č. 26/2014 – IV Sb. rozh. tr., které uvádí, že „při aplikaci tohoto principu je třeba respektovat zásadu subsidiarity trestní represe i princip rovnosti před zákonem, nicméně konstatuje, že při úvaze o případné trestní odpovědnosti právnické osoby je třeba zvažovat a porovnávat i možnost a účinnost jejich postihu podle jiných mimotrestních předpisů, která může být v některých případech širší a vhodnější než u fyzických osob, a to i se zřetelem na rozdílné podmínky trestní odpovědnosti, ale i možností sankcí ukládaných právnickým osobám zpravidla ve správním řízení.“ Jak je z výše zmíněného patrné a jak sám Jelínek dodává, s přijetím zákona v podobě, v jaké byl navržen, nelze souhlasit a nezbývá, než mu v jeho argumentech dát za pravdu.⁸⁷

Mimo vládní návrh zákona, kterým se má změnit znění současného Zákona, se objevují i další návrhy na změnu jeho znění. Kalvodová například navrhuje, aby byla zavedena určitá forma dohledu nad činností právnické osoby, jako je tomu například ve Francii. Dále doporučuje zavést podmíněný trest zákazu činnosti, který by dle jejích slov „eliminovat negativní dopady tohoto trestu a současně působil pozitivně motivačně a preventivně a ve větší míře odrážel zásadu personality trestu.“ Také by bylo na místě v souvislosti s výkonem trestu uveřejnění rozsudku stanovit povinnost veřejným sdělovacím prostředkům k uveřejnění rozsudku a určit postup pro případ, kdy soudem stanovený veřejný sdělovací prostředek odmítne rozsudek zveřejnit.⁸⁸

Jelínek navrhuje novelizaci ustanovení § 10 odst. 1 ZTOPO, které považuje za nejméně jasné a srozumitelné. Znění tohoto ustanovení je následující: „*Trestní*

⁸⁶ Jelínek například uvádí trestný čin zabití (§ 141 tr. zák.), který tkví v úmyslném usmrcení jiného v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku či jiného omluvitelného hnutí mysli, anebo trestný čin rvačky (§ 158 tr. zák.), který tkví v úmyslném ohrožení života či zdraví jiného účastí ve rvačce.

⁸⁷ JELÍNEK, J. K rozsahu kriminalizace jednání právnických osob. *Bulletin advokacie*. 2014. [cit. 2015 – 6 – 19]

Dostupný z WWW: <http://www.bulletin-advokacie.cz/k-rozsahu-kriminalizace-jednani-pravnickych-osob> (19. 9. 2015).

⁸⁸ KALVODOVÁ, V. Vybrané aspekty sankcionování právnických osob. In Jelínek, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 233 – 237.

odpovědnost právnické osoby přechází na všechny její právní nástupce.“ Za první problém tohoto ustanovení považuje to, že není zákonem výslovně stanoveno, zda se ustanovení týká pouze univerzálního právního nástupnictví či se může vztahovat i na případy singulárního právního nástupnictví. Komentáře týkající se tohoto zákona si protiřečí.⁸⁹ A není v souladu se zásadou právní jistoty řešit tuto otázku pouze výkladem. Tudíž navrhuje, aby bylo v Zákoně výslovně uvedeno, o jakou formu právního nástupnictví se jedná. Dále by bylo dle jeho názoru na místě, aby bylo v Zákoně výslovně uvedeno, že pokud původní právnická osoba při přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce nezaniká, je trestně odpovědná vedle svých právních nástupců. V neposlední řadě by se koncepce přechodu trestní odpovědnosti právnické osoby na právního nástupce, ke které dochází objektivně, měla změnit ve prospěch koncepce stanovené v návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim z roku 2004. Tato starší koncepce nestanovila přechod trestní odpovědnosti na právního nástupce beze všeho, ale určila určité podmínky, bez nichž by k přechodu trestní odpovědnosti nedošlo. Ustanovení upravující tyto podmínky znělo takto: „*Trestní odpovědnost právnické osoby přechází na jejího právního nástupce jen tehdy, když právní nástupce nejpozději v okamžiku vzniku právního nástupnictví věděl nebo vzhledem k okolnostem a k svým poměrům mohl vědět, že se právnická osoba před vznikem právního nástupnictví dopustila trestného činu.*“⁹⁰ Současná koncepce je sice výhodnější pro důkazní řízení, ale dle Jelínka není zdaleka tak promyšlená a juristicky čistá.⁹¹

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim by si jistě zasloužil novelizaci i jiných ustanovení, jako například rozšíření trestní odpovědnosti právnických osob o trestné činy proti životu a zdraví, ale zmínění právě výše navrhovaných změn jsem považovala za stěžejní.

⁸⁹ Viz. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 257. FENYK, J.; SMEJKAL, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. Příloha: Modelová interní opatření k předcházení trestné činnosti právnické osoby*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 48 – 49.

⁹⁰ Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2004. IV. volební období. Tisk 745 – Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=745&CT1=0> (23. 9. 2015).

⁹¹ JELÍNEK, J. K přechodu trestní odpovědnosti právnické osoby na právního nástupce. *Bulletin advokacie*. 2015. [cit. 2015 – 6 – 20]

Dostupný z WWW: <http://www.bulletin-advokacie.cz/k-prechodu-trestni-odpovednosti-pravnicke-osoby-na-pravniho-nastupce?browser=full> (23. 9. 2015).

Závěr

Všeobecný vliv a rozmach právnických osob ve všech společenských sférách vyvolal otázku, zda mohou i ony být v rámci kontinentálního typu právní kultury odpovědné i za trestné činy. Jelikož některé evropské státy si na tuto otázku odpověděly kladně, začaly zavádět do svého právního řádu trestní odpovědnost právnických osob. Prvním takovým státem bylo Nizozemsko v roce 1976 a následovaly jej další státy. Česká republika trestní odpovědnost právnických osob zavedla až zákonem č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s účinností od 1. 1. 2012. Převažujícím důvodem k jejímu zavedení byla potřeba vyhovět mezinárodním závazkům, nikoli přesvědčení zákonodárců o potřebnosti a vhodnosti této úpravy. Přes tuto skutečnost si myslím, že se Česká republika zavedením trestní odpovědnosti právnických osob vydala správným směrem. Přidala se tak do množiny států Evropské unie, které užívají koncept právě trestní odpovědnosti právnických osob.

Cílem diplomové práce na téma trestní odpovědnosti právnických osob bylo vypracování komplexní analýzy zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, provedení rozboru jeho stěžejních ustanovení a také vymezení ustanovení, která jsou považována za problematická, společně s návrhy na jejich změnu a další zdokonalení současné právní úpravy.

V práci byly přiblíženy okolnosti týkající se přijímání zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a zmíněny určité myšlenky příznivců i odpůrců této normy. Dále byla pozornost zaměřena na samotný zákon. Byly jím vymezeny nové zásady, a to zásada souběžné a nezávislé trestní odpovědnosti právnických osob a zásada přechodu trestní odpovědnosti právnické osoby na právního nástupce. Největší prostor byl dán základním institutům zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, které jsou zcela stěžejní a značně se odlišují od úpravy vztahující se na fyzické osoby, obsažené v trestním zákoníku. Byla vymezena působnost časová a místní a také působnost osobní, u níž byly zmíněny důležité výjimky, na něž se Zákon nevztahuje. Nebyla opomenuta ani působnost věcná, která má podobu taxativního výčtu trestných činů, za něž je právnická osoba trestně odpovědná a jejichž skutkové podstaty nejsou stanoveny v Zákoně ale v hlavním trestním předpise - v trestním zákoníku. Zabývala jsem se též přičitatelností trestného činu právnické osobě, která je jedním

z nejdůležitějších principů zákona a stanoví, za jakých podmínek se jednání Zákonem vymezených osob přičítá právnické osobě tak, že je za něj sama trestně odpovědná. Byl rozveden i neméně důležitý princip přechodu trestní odpovědnosti právnické osoby na její právní nástupce, který je v současné době kritizován. Důvodem této kritiky je fakt, že k přechodu trestní odpovědnosti dochází objektivně a bez ohledu na to, zda nástupnická právnická osoba věděla o trestné činnosti původní právnické osoby. V závěru práce jsem se zabývala budoucností Zákona. V současné době projednávaná novela Zákona má za cíl změnit věcnou působnost zákona z modelu taxativního výčtu trestných činů, za něž je právnická osoba odpovědná, na model, kdy je právnická osoba odpovědná za všechny trestné činy uvedené v trestním zákoníku s výjimkou několika vyjmenovaných trestných činů. S touto novelou však nesouhlasím, jelikož trestní právo je prostředkem ultima ratio a prvotně by měly být zvažovány mimotrestní sankce. Nesouhlasím ani s myšlenkou zavedení trestní odpovědnosti právnických osob za úplně všechny trestné činy uvedené v trestním zákoníku, jelikož ne všechny by měly být ze své podstaty přičitatelné právnické osobě. Navíc přenechat soudu následně pravomoc k posouzení toho, zda vůbec může být právnická osoba za určitý trestný čin odpovědná či nikoli, je zcela v rozporu se zásadou právní jistoty.

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim je účinný již čtvrtým rokem a nebyl doposud zbaven všech svých chyb. Přesto jeho přijetí jistě nebylo chybou a je jen na zákonodárci, aby odstranil jeho nedostatky a jakékoli zpříšňování úpravy navrhoval až po zralé úvaze.

Použitá literatura

Učebnice, monografie a komentáře:

- BOHUSLAV, L. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, 206 s. ISBN 978-80-7380-473-2.
- DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, 429 s. ISBN 978-80-7478-326-5.
- FENYK, J.; SMEJKAL, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. Příloha: Modelová interní opatření k předcházení trestné činnosti právnické osoby*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, 169 s. ISBN 978-80-7357-720-9.
- FOREJT, P.; HABARTA, P.; TŘEŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*, Praha: Linde Praha, 2012, 407 s. ISBN 978-80-7201-875-8.
- JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, 968 s. ISBN 978-80-87576-64-9.
- JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Praha: Linde Praha, 2007, 270 s. ISBN 978-80-7201-683-9.
- JELÍNEK, J.; HERCZEG, J. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2013, 256 s. ISBN 978-80-87576-43-4.
- ŠÁMAL, P. a kol., *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 802 s. ISBN 978-80-7400-116-1.
- ŠÁMAL P.; VOKOUN, R.; NOVOTNÝ, O. a kol. *Trestní právo hmotné 4. díl. Trestní odpovědnost právnických osob. Změny v trestních zákonech po 1. 1. 2010*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, 143 s. ISBN 978-80-7357-960-9.

Časopisecké články a příspěvky ve sbornících:

- JANUŠ, J. Jak vidí nový zákon právníci z praxe, *Právní rádce*, 2012, č. 1, s. 11 – 13.
- JELÍNEK, J. K přechodu trestní odpovědnosti právnické osoby na právního nástupce. *Bulletin advokacie*. 2015. [cit. 2015 – 6 – 20]
Dostupný z WWW: <http://www.bulletin-advokacie.cz/k-prechodu-trestni-odpovednosti-pravnicke-osoby-na-pravniho-nastupce?browser=full>.
- JELÍNEK, J. K rozsahu kriminalizace jednání právnických osob. *Bulletin advokacie*. 2014. [cit. 2015 – 6 – 19]
Dostupný z WWW: <http://www.bulletin-advokacie.cz/k-rozsahu-kriminalizace-jednani-pravnickych-osob>.
- JELÍNEK, J. Nad českým zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob. In Jelínek, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 91 – 116.
- JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob jako předmět zkoumání. *Kriminalistika*. 2008, č. 1, s. 27 – 59.
- KALVODOVÁ, V. Vybrané aspekty sankcionování právnických osob. In Jelínek, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 229 – 237.
- MUSIL, J. Trestní odpovědnost právnických osob – ano či ne? *Trestní právo* 2000, č. 7 – 8, s. 9. s. 2 – 10.
- MUSIL, J.; PRÁŠKOVÁ, H., FALDYNA, F. Úvahy o trestní odpovědnosti právnických osob de lege ferenda. *Trestní právo*. 2001, č. 3, s. 6 – 17.
- STAŠA, J. Ještě k trestání osob veřejného práva. In Jelínek, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 73 – 87.
- SÝKORA, M. Působnost zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. In Jelínek, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 125 – 135.
- ŠÁMAL, P. K přechodu trestní odpovědnosti právnické osoby na její právní nástupce. In Jelínek, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 169 – 181.

- VONDRUŠKA, F. K návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. *Právní rozhledy*. Praha: C. H. Beck, 2011, č. 13, s. 464 – 469.

Legislativa a další zdroje:

- Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2004. IV. volební období. Tisk 745 – Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.
Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=745&CT1=0>.
- Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2004. IV. volební období. Tisk 745 – Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Důvodová zpráva.
Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=4&ct=745&ct1=0>.
- Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2004. IV. volební období. Stenoprotokol z 37. schůze konané dne 2. 11. 2004.
Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/eknih/2002ps/stenprot/037schuz/s037044.htm>.
- Česko. Vláda. Usnesení vlády České republiky ze dne 23. 1. 2008 č. 64 ke Koncepci boje proti organizovanému zločinu.
Dostupné z WWW: http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/web/cs?Open&2008&01-23.
- Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2011. VI. volební období. Tisk 285 – Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Důvodová zpráva.
Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=285&ct1=0>.
- Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2011. VI. volební období. Tisk 285 – Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Příloha důvodové zprávy: Analýza a mezinárodní srovnání právní úpravy problematiky odpovědnosti právnických osob za jednání, k jehož postihu zavazují mezinárodní smlouvy.
Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=285&ct1=0>.

- Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2011. VI. volební období. Stenoprotokol z 16. schůze konané dne 10. 5. 2011.
Dostupné z WWW:
<http://www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/016schuz/s016244.htm#r1>.
- Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2011. VI. volební období. Stenoprotokol z 23. schůze konané dne 27. 9. 2011.
Dostupné z WWW:
<http://www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/023schuz/s023135.htm>.
- Parlament České republiky. Senát. 2011. VIII. funkční období. Stenozáznam z 2. dne 13. schůze konané dne 27. 10. 2011.
Dostupné z WWW:
<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/htmlhled?action=doc&value=62264>.
- Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2011. VI. volební období. Tisk 285/4 – Stanovisko prezidenta k tisku 285/0.
Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=285&ct1=4>
nebo také <http://www.klaus.cz/clanky/2971>.
- Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2011. VI. volební období. Stenoprotokol z 32. schůze konané dne 6. 12. 2011.
Dostupné z WWW:
<http://www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/032schuz/s032019.htm#r1>.
- Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2011. VI. volební období. Tisk 362 – Vládní návrh zákona občanský zákoník. Důvodová zpráva.
Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=362&ct1=0>.
- Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2013. VII. volební období. Tisk 45 – Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 105/2013 Sb. Důvodová zpráva.
Dostupné z WWW:
<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=45&CT1=0>.

- Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2013. VII. volební období. Tisk 305 – Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Důvodová zpráva.
Dostupné z WWW:
<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=305&CT1=0>.
- Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2014. VII. volební období. Usnesení hospodářského výboru ze 14. schůze ze dne 20. 11. 2014.
Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=7&ct=304&ct1=1>.
- Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2015. VII. volební období. Usnesení ústavně právního výboru z 24. schůze ze dne 14. 1. 2015.
Dostupné z WWW: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=7&ct=304&ct1=2>.
- Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2015. VII. volební období. Zápis z jednání ústavně právního výboru z 28. schůze ze dne 18. 3. 2015.
Dostupné z WWW:
<http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=4005&ido=1124&td=3&n=2>.
- Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2014. VII. volební období. Tisk 304 – Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů. Důvodová zpráva, s. 1 – 8.
Dostupné z WWW:
<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=304&CT1=0>.
- Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.
- Zákon č. 141/2014 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 105/2013 Sb.
- Zákon č. 86/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.
- Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze.
- Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích.
- Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech.
- Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích.
- Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob.
- Zákon č. 105/2013 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.
- Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce.

Seznam použitých zkratek

ČR – Česká republika

EU – Evropská unie

MZV – Ministerstvo zahraničních věcí České republiky

ObčZ – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Poslanecká sněmovna – Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky

Sb. – sbírka zákonů

Senát – Senát Parlamentu České republiky

TZ – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Ústava – ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Zákon – zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

ZPr – zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

ZTOPO - zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Klíčová slova:

Trestní právo, trestní odpovědnost, právnická osoba, přičitatelnost, přechod trestní odpovědnosti

Keywords:

Criminal law, criminal liability, legal entity, imputability, transition of criminal liability

Resumé

Trestní odpovědnost právnických osob je pro kontinentální typ právní kultury relativně novým institutem a samotná Česká republika byla jedním z posledních států Evropy, které tento koncept přijaly. Navíc byl tento koncept zaveden nikoli z přesvědčení o jeho nezbytnosti, nýbrž z důvodů mezinárodně politických. Trestní odpovědnost právnických osob však byla do právního řádu České republiky zavedena zákonem č. 418/2011 Sb., a tak je namístě se tímto tématem zabývat.

Cílem této práce je vypracování komplexní analýzy zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, provedení rozboru jeho stěžejních ustanovení a také vymezení ustanovení, která jsou považována za problematická, společně s návrhy na jejich změnu a další zdokonalení současné právní úpravy.

První kapitola je věnována vymezení pojmu právnické osoby, kterou zákon o trestní odpovědnosti právnických osob sám nedefinuje.

Druhá kapitola obsahuje shrnutí událostí, jež vedly k přijetí zákona, dále úvahy o zvažovaných modelech odpovědnosti právnických osob a zmiňuje stěžejní argumenty pro přijetí i proti přijetí zákona o trestní odpovědnosti právnických osob.

Třetí kapitola obsahuje rozbor zákona, jeho struktury a vymezení nových zásad, které zavádí do českého trestního práva. Těmito zásadami jsou zásada souběžné a nezávislé trestní odpovědnosti fyzické osoby a právnické osoby a zásada přechodu trestní odpovědnosti právnické osoby na jejího právního nástupce. V neposlední řadě je pozornost věnována přívlastkům trestní odpovědnosti právnických osob v právním řádu České republiky.

Čtvrtá kapitola pojednává o základních institutech trestní odpovědnosti právnických osob, a to o působnosti zákona – časové, místní, osobní a věcné, přičitatelnosti trestného činu právnické osobě a přechodu trestní odpovědnosti právnické osoby na jejího právního nástupce.

Pátá a poslední kapitola je zaměřena na budoucnost zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, která se zrcadlí v připravované novele zákona, ale i v podnětech odborníků k novelizaci nejednoznačných či jinak problematických ustanovení zákona.

Resume

Criminal liability of legal entities is relatively new institute in continental legal culture and the Czech republic was one of the last countries in Europe that accepted this concept. In addition, this concept was introduced not by the conviction of its necessity, but for reasons of international policy. Criminal liability of legal entities, however, was introduced to Czech law by Act no. 418/2011 Sb., on Criminal Liability of Legal Entities and their Prosecution. Therefore it is necessary to deal with this issue.

The aim of this thesis is to make a comprehensive analysis of the Act on Criminal Liability of Legal Entities and their Prosecution, to analyze its most important provisions, as well as to define the provisions which are considered problematic, together with proposals for amendments and further innovation of current legislation.

The first chapter defines the concept of legal entity that the Act on Criminal Liability of Legal Entities and their Prosecution doesn't define itself.

The second chapter contains a summary of the events that led to the adoption of the Act, further consideration about the models of liability of legal entities and mentions the main arguments for and against adopting the Act.

The third chapter provides an analysis of the Act, its structure and defines new principles introduced into Czech criminal law. The principles are parallel and independent criminal liability of individuals and legal entities and transfer of criminal liability of legal entity to its legal successor. Attention is also paid to attributes of criminal liability of legal entities in the Czech law.

The fourth chapter discusses the basic institutes of criminal liability of legal entities, by the scope of the Act –time, local, personal and material, the imputability of the offense to a legal entity and the transfer of criminal liability of legal entity to its legal successor.

The fifth and the last chapter focuses on the future of the Act on Criminal Liability of Legal Entities and their Prosecution, which is reflected in the amendment to the Act, but also in the incentives of professionals to amend the ambiguous or otherwise problematic provisions of the Act.